

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKOMONICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Pohledávky z obchodních vztahů po lhůtě splatnosti a jejich řešení ve vybrané
obchodní společnosti

Overdue Receivables from Business Relations and their Solution in the Selected
Business Company

Student: Bc. Monika Pšenicová

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Dagmar Bařinová, Ph.D.

Ostrava 2015

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Monika Pšenicová**
Studijní program: N6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202T049 Účetnictví a daně
Téma: **Pohledávky z obchodních vztahů po lhůtě splatnosti a jejich řešení ve
vybrané obchodní společnosti
Overdue Receivables from Business Relations and their Solution in the
Selected Business Company**

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Charakteristika pohledávek a jejich zajištění
3. Vymáhání pohledávek po splatnosti
4. Analýza a vyhodnocení pohledávek po splatnosti ve vybrané společnosti
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

DRBOHLAV, Josef a Tomáš POHL. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. 241 s. ISBN 978-80-7357-599-1.

PILÁTOVÁ, Jana a Jaroslav RICHTER. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi: praktická řešení a vzory, daňová a účetní problematika, vybraná související ustanovení*. 2. vyd. Olomouc: ANAG, 2011. 119 s. ISBN 978-80-7263-678-5.

VAIGERT, Dalibor a kol. *Pohledávky: právní příručka věřitele*. Brno: Computer press, 2005. 272 s. ISBN 80-251-0881-3.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Dagmar Bařinová, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 25.04.2015

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně přílohy č. 2, vypracovala samostatně. Přílohy č. 1 a č. 3, dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.

Datum odevzdání diplomové práce: 24. 4. 2015

Monika Pšenicová

Bc. Monika Pšenicová

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Charakteristika pohledávek a jejich zajištění.....	7
2.1 Vznik pohledávky	7
2.2 Účetní pohled	8
2.3 Oceňování pohledávek	9
2.4 Promlčení pohledávek	10
2.5 Zajištění pohledávek	11
2.5.1 Smlouva.....	13
2.5.2 Záloha.....	14
2.5.3 Smluvní pokuta	14
2.5.4 Úroky z prodlení.....	15
2.5.5 Pojištění pohledávek	16
2.5.6 Výhrada vlastnického práva	17
2.5.7 Bankovní záruka.....	17
2.5.8 Dokumentární akreditiv.....	18
2.5.9 Faktoring	19
3. Vymáhání pohledávek po splatnosti	21
3.1 Vymáhání pohledávek po splatnosti mimosoudní cestou	21
3.1.1 Uznání závazku	21
3.1.2 Notářský zápis	21
3.1.3 Inkasní agentury	22
3.1.4 Zápočet pohledávek.....	23
3.1.5 Postoupení pohledávek.....	24
3.1.6 Rozhodčí řízení	25
3.2 Vymáhání pohledávek po splatnosti soudní cestou.....	27
3.2.1 Upomínka	27
3.2.2 Soudní řízení	28
3.2.3 Insolvenční řízení	30
3.2.4 Exekuční řízení.....	33
3.3 Účetní a daňové aspekty pohledávek po splatnosti	34
3.3.1 Opravné položky k pohledávkám.....	34
3.3.1.1 Zákonné opravné položky	35
3.3.1.2 Účetní opravné položky	39
3.3.1.3 Účtování opravných položek k pohledávkám	40
3.3.2 Odpis pohledávek	40

3.3.2.1 Jednorázový odpis pohledávek.....	41
3.3.2.2 Účetní odpis pohledávek	41
3.3.2.3 Účtování odpisu pohledávek	42
4. Analýza a vyhodnocení pohledávek po splatnosti ve vybrané společnosti.....	43
4.1 Charakteristika vybrané společnosti.....	43
4.2 Účetnictví a řízení pohledávek ve společnosti	44
4.3 Způsoby zajištění pohledávek ve společnosti	47
4.4 Způsoby vymáhání pohledávek ve společnosti	51
4.5 Opravné položky k pohledávkám.....	53
4.6 Jednorázový odpis pohledávek.....	54
4.7 Analýza pohledávek po splatnosti v letech 2010 až 2012.....	54
4.8 Vyhodnocení výsledků analýzy pohledávek z obchodních vztahů	61
4.9 Změny ve společnosti v roce 2013	63
5. Závěr.....	65
Seznam použité literatury	68
Seznam zkratk	72
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
Seznam příloh	
Přílohy	

1. Úvod

Oblast pohledávek má pro každý podnikatelský subjekt klíčovou roli, ať už se jedná o fyzické nebo právnické osoby. Existence pohledávek v podnicích totiž znamená, že je o nabízené produkty na trhu zájem a odběratelé jsou ochotni je nakupovat. V ideálním případě podnik obdrží požadovanou úhradu od odběratelů obratem nebo během stanovené lhůty splatnosti, ne vždy jsou však podmínky obchodu dodrženy a podnik inkasuje platbu ve stanovené výši a době. Běžně se tedy stává, že podnik eviduje pohledávky po splatnosti i několik měsíců, ne-li let. K tomu, aby se takovýmto situacím předcházelo, byly vytvořeny zajišťovací instrumenty, které podnikatelským subjektům poskytují větší jistotu, že za své výstupy obdrží patřičnou úhradu, než pouhý „slib“ odběratele, že zaplatí. Zajišťovacích nástrojů je velké množství a liší se svou efektivitou, jelikož je rozdíl např. mezi zajištěním jen pomocí podmínek kupní smlouvy nebo zárukou, kterou může poskytnout bankovní ústav. Při výběru správného zajišťovacího prostředku, je nutné postupovat podle zkušeností s odběrateli; u stálého a solidního obchodního partnera není nutné vyžadovat tak vysokou úroveň zajištění jako u nového a neznámého, kdy je riziko nesplacení pohledávky daleko vyšší. V některých situacích se ovšem stává, že ani použité zajišťovací nástroje věřiteli nezajistí, že odběratel v daném termínu zaplatí. V tomto případě pak musí podnik přistoupit k vymáhání požadované částky na odběrateli. Při výběru způsobu vymáhání má podnik dvě možnosti, a to přistoupení k soudnímu vymáhání pohledávek nebo k méně nákladnému mimosoudnímu vymáhání; v každém případě záleží na posouzení dané situace z pohledu výše pohledávky a také osoby odběratele a určení toho nejvhodnějšího řešení pro vymáhání dlužné sumy. Je ovšem potřeba dodat, že ani vymáhání pohledávek, ať už soudně nebo mimosoudně, nemusí věřiteli přinést kýžený efekt, je-li finanční situace odběratele natolik špatná, že úhradu pohledávky není z čeho provést.

Cílem diplomové práce je vymezit problematiku pohledávek z obchodních vztahů z hlediska jejich vzniku, způsobu jejich zajištění a následného vymáhání pohledávek, jež jsou po splatnosti, a to z právního, účetního a daňového pohledu; dále pak převedení teorie do praxe v rámci řešení a vyhodnocení pohledávek po splatnosti ve vybrané společnosti.

Diplomová práce je členěna do pěti kapitol. Po úvodu následuje druhá kapitola, ve které jsou uvedeny základní informace o pohledávkách od jejich vzniku, účetního vymezení, oceňování až po vybrané způsoby jejich zajištění. Třetí kapitola pojednává

o možnostech, jakými lze vymáhat pohledávky po lhůtě splatnosti a jejich právní, účetní a daňové aspekty. Druhá a třetí kapitola představují teoretickou část diplomové práce.

Čtvrtá kapitola tvoří praktickou část práce a obsahuje informace o vybrané společnosti, způsoby, které používá pro zajištění i vymáhání pohledávek, dále analýzu pohledávek po splatnosti a následné vyhodnocení zjištěných skutečností. Poslední kapitolu tvoří závěr práce.

V teoretické části práce bude uvedena úprava podle občanského zákoníku platného od 1. 1. 2014 ve srovnání s původními zákony, neboť jejich znění je stále platné pro vztahy vzniklé před rokem 2014 a vybraná společnost dle nich také postupuje. Finanční informace o společnosti budou převzaty z účetních výkazů dané společnosti.

Při zpracování diplomové práce budou použity metody popisu, analýzy, komparace a dedukce.

2. Charakteristika pohledávek a jejich zajištění

Pohledávka znamená právo věřitele na plnění od dlužníka a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit. (zákon č. 89/2012 Sb.) V České republice jsou pohledávky pro podnikatelskou praxi upraveny v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Občanský zákoník je základní právní předpis, který obsahuje jak občanské, tak i obchodní právo, ovšem obchodní zákoník plní funkci zvláštního zákona, který dále rozvíjí a upravuje určité vztahy mezi podnikatelskými subjekty z pohledu práva obchodního. Vztahy, které jsou v obchodním zákoníku vymezeny, se řídí tímto právním předpisem. V situaci, kterou obchodní zákoník neupravuje a nelze ji tedy podle něj řešit, se postupuje dle ustanovení v občanském zákoníku i v případě podnikatelské činnosti. (Pilátová, Richter, 2009)

Tento postup platil po několik let, ale od 1. 1. 2014 byl uveden v platnost jak nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.), tak také nový „obchodní zákoník“ (zákon č. 90/2012 Sb.), který se správně nazývá Zákon o obchodních korporacích a ustanovení tohoto zákona se tedy věnují úpravě pouze obchodních korporací – veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost a družstvo. Úprava majetkových vztahů mezi dlužníky a věřiteli přešla pod působnost zákoníku občanského.

Stále však platí, že vztahy vzniklé před rokem 2014 se řídí „starou úpravou“, a to i ve vybraném podniku, což objasňuje použití původních znění zákonů v této práci. Původní občanský zákoník bude dále uváděn pod zkratkou ObčZ, obchodní zákoník jako ObchZ a občanský zákoník platný od 1. 1. 2014 jako NOZ.

2.1 Vznik pohledávky

Dle nového znění občanského zákoníku vzniká pohledávka ze smlouvy, z protiprávního činu nebo z jiné právní skutečnosti, která je k tomu podle právního řádu způsobilá.

Nejčastějším důvodem vzniku pohledávky je uzavření smlouvy. Jde o dvoustranný, ale i vícestranný, právní akt, kterým se dlužník zavazuje uspokojit dluh vůči věřiteli a věřitel má nárok toto plnění požadovat. Se vznikem pohledávky na straně věřitele vzniká současně závazek na straně dlužníka. Smluvní právo je upraveno v původním i novém znění občanského zákoníku.

Pohledávkou vzniklou z protiprávního činu může být pohledávka z titulu náhrady škody nebo bezdůvodného obohacení. Z jiné právní skutečnosti vznikají pohledávky státu vůči občanům, jedná se například o pohledávky z titulů daní a poplatků.

V některých situacích, pro většinu z nás zcela běžných, dochází ke vzniku pohledávek a závazků, aniž by si to zainteresované osoby vůbec uvědomovaly. Jedná se například o klasický nákup v obchodě. V tomto případě vystupuje prodávající jako věřitel a zákazník (spotřebitel) jako dlužník. K vypořádání mezi oběma stranami ovšem dochází většinou během okamžiku a není tedy nutné tento vztah právně kvalifikovat. (Vaigert a kol., 2006)

V této práci budou zkoumány pohledávky, které vznikají na základě obchodních závazkových vztahů, týkající se podnikatelské činnosti fyzických nebo právnických osob. Dle § 261 (a následujících) ObchZ, platného do konce roku 2013, patřily mezi obchodněprávní pohledávky vzniklé:

- ze závazkových vztahů mezi podnikateli, jestliže při jejich vzniku je zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti,
- ze závazkových vztahů mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, jestliže se týkají zabezpečováním veřejných potřeb,
- ze závazkových vztahů vymezených v § 261 odst. 3 ObchZ,
- ze vztahů, které vznikly při zajištění plnění závazků v závazkových vztazích uvedených v předchozích bodech a zástavní právo k cenným papírům v rozsahu stanoveném zvláštním zákonem, a další.

Podle § 262 odst. 1 ObchZ si také mohly strany dohodnout, že se jejich závazkový vztah bude řídit obchodním zákoníkem, i když není přímo vymezen v § 261. (ObchZ; Vaigert a kol., 2006) Po rekodifikaci již není uvedena samostatná úprava obchodních závazkových vztahů a na obchodní vztahy tedy dopadá úprava NOZ, jež v zásadě nerozlišuje mezi obchodními a neobchodními vztahy.¹

2.2 Účetní pohled

Z účetního hlediska patří pohledávky mezi aktiva podniku a řadí se do oběžného majetku, kde zaujímají významnou část a rychlost jejich úhrady má velký vliv na likviditu

¹ Internetové stránky Sagit. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/prehlrub.asp?cd=666&typ=c> [cit. 2014-06-15]

celého podniku. Hlavním problémem je, že vznik pohledávky je spojen s časovým nesouladem mezi okamžikem poskytnutí služby nebo zboží ze strany věřitele a okamžikem přijetí úhrady od dlužníka. Vznik pohledávky pro účetní jednotku, jež vede účetnictví, tedy znamená automaticky vznik výnosu, který ovlivňuje základ daně z příjmů, i když tato pohledávka ještě není uhrazená. (Drbohlav, Pohl, 2011)

Předpisem upravujícím pohledávky je vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví (dále ZoÚ), ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví. Tato vyhláška dělí pohledávky v okamžiku sestavení účetní závěrky na dlouhodobé a krátkodobé, dle jejich splatnosti. Dlouhodobé pohledávky mají splatnost delší než jeden rok (§ 10) a doba splatnosti krátkodobých pohledávek je jeden rok a kratší (§ 11). Vyhláška č. 500/2002 Sb., stanoví také směrnou účtovou osnovu, která je závazná co do označení účtových skupin a účetní jednotka vedoucí účetnictví v plném rozsahu si stanoví v účtovém rozvrhu uspořádání a obsah syntetických účtů (§ 45, 46). Pohledávky se účtují ve 3. účtové třídě – Zúčtovací vztahy, která je rozdělena do několika skupin dle titulů, ze kterých pohledávky vznikly:

- účtová skupina 31 – Pohledávky (krátkodobé i dlouhodobé),
- účtová skupina 33 – Zúčtování se zaměstnanci a institucemi,
- účtová skupina 34 – Zúčtování daní a dotací,
- účtová skupina 35 – Pohledávky za společníky,
- účtová skupina 37 – Jiné pohledávky a závazky,
- účtová skupina 38 – Přejícné účty aktiv a pasiv. (Příloha č. 4, vyhláška č. 500/2002 Sb.)

Jak vyplývá z výše uvedeného, ve 3. účtové třídě se zachycují pohledávky krátkodobé i dlouhodobé, na rozdíl od závazků - dlouhodobé jsou v účtové třídě 4 – Kapitálové účty a dlouhodobé závazky, je tedy nanejvýš vhodné použít analytickou evidenci, která by tento problém vyřešila.

2.3 Oceňování pohledávek

Účetní jednotka si nemůže sama zvolit, jak bude pohledávky oceňovat, ale musí použít příslušné ustanovení zákona o účetnictví, ve kterém je v § 25 odst. 1 písm. g) stanoveno, že pohledávky se při jejich vzniku oceňují jmenovitou hodnotou, při nabytí za úplaty nebo vkladem pořizovací cenou. A dále dle § 24 odst. 6 musí účetní jednotka pohledávky vyjádřené v cizí měně přepočítat na českou měnu kurzem devizového trhu vyhlášeným Českou národní

bankou – aktuální denní nebo pevný kurz, a to k okamžiku uskutečnění účetního případu nebo ke konci rozvahového dne, ke kterému se sestavuje účetní závěrka. (ZoÚ)

Za okamžik uskutečnění účetního případu u pohledávek v cizí měně považuje účetní jednotka (dodavatel) dle Českého účetního standardu pro podnikatele č. 001 – Účty a zásady účtování na účtech, den splnění dodávky nebo den vystavení faktury nebo obdobného dokladu. (Pilátová, Richter, 2011)

Ocenění pořizovací cenou se použije, jak již bylo uvedeno výše, při nabytí pohledávek za úplatu nebo vkladem a součástí pořizovací ceny jsou dle vyhlášky č. 500/2002 Sb., náklady související s pořízením, např. náklady na znalecké ocenění nakupovaných pohledávek, odměny právníkům a provize.

V případě bezúplatného nabytí pohledávky, z dědictví nebo darováním, může být k ocenění pohledávky použita reprodukční pořizovací cena, jejíž výše se stanoví znaleckým posudkem.

Dalším způsobem ocenění pohledávek je ocenění reálnou hodnotou – to upravuje § 27 zákona o účetnictví, kdy se touto hodnotou oceňují pohledávky, které účetní jednotka nabyla a určila k obchodování.

Reálnou hodnotu (Fair Value) definují mezinárodní účetní standardy jako částku, za kterou může být aktivum směřeno mezi znalými a ochotnými stranami za obvyklých podmínek.

2.4 Promlčení pohledávek

Pohledávky a závazky mají v podniku důležité postavení, jelikož znamenají budoucí peněžní toky, ať už do podniku nebo z něj. Neodmyslitelně tedy patří k podnikání, avšak pohledávky ani závazky nelze v účetnictví společnosti evidovat věčně, neboť je velmi obtížné dokazovat existenci některých pohledávek již po uplynutí např. jednoho roku po splatnosti, natož po více jak 10 letech. (Vaigert a kol., 2006)

Z tohoto důvodu byl do právních předpisů zakotven institut promlčení, jež působí po uplynutí určité promlčecí doby stanovené zákonem. Promlčení upravuje zvláště pro obchodní vztahy (podnikatel – podnikatel) obchodní zákoník a pro občanskoprávní vztahy (podnikatel – zákazník) zákoník občanský.

Dle původního ObchZ podléhají promlčení práva vzniklá ze závazkových vztahů, kromě práva vypovědět smlouvu na dobu neurčitou. Promlčení neznamená zánik práva

věřitele na plnění, nemůže však být přiznáno nebo uznáno soudem, pokud dlužník uplatní námitku promlčení po ukončení promlčecí doby. V případě, že dlužník splní závazek po uplynutí promlčecí doby, i když o tom nevěděl, nemá právo požadovat navrácení svého plnění, neboť jak již bylo uvedeno v textu dříve, věřitelovo právo na plnění nezaniklo.

Promlčecí doba počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno u soudu. Dle ObchZ je délka promlčecí doby 4 roky, ale může být prodloužena, pokud tak učiní dlužník písemným prohlášením. Dlužník může prodloužit promlčecí dobu i opakovaně, maximální délka této doby je však 10 let od okamžiku, kdy začala běžet poprvé. Během promlčecí doby má věřitel právo vymáhat svou pohledávku, podá-li ovšem na dlužníka žalobu u soudu, promlčecí doba se zastavuje. (ObchZ)

Dle ObčZ je délka promlčecí doby 3 roky a začíná běžet ode dne, kdy mohlo být právo vykonáno poprvé. Tímto dnem se rozumí den, kdy věřitel mohl podat návrh u soudu a tedy den, kdy byl dlužník poprvé povinen splnit dluh a neučinil tak – den splatnosti pohledávky. Došlo-li k přiznání práva pravomocným rozhodnutím soudu nebo uznal-li dlužník právo písemně, počíná běh nové desetileté promlčecí doby. (Drbohlav, Pohl, 2011)

Dle § 609 až 653 NOZ se promlčují všechna majetková práva, nestanoví-li zákon jinak a další práva, u kterých tak stanoví zákon. Obecně trvá promlčecí lhůta 3 roky a majetkové právo je promlčeno po uplynutí deseti let od okamžiku kdy dospělo, není-li zákonem stanovena lhůta jiná. Strany si ovšem mohou dohodnout i kratší nebo delší lhůtu, jež počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé. Promlčecí lhůta může trvat nejméně 1 rok a nejdéle 15 let. V zákoně je také přesně vymezen okruh „překážek“, kdy promlčecí lhůta neběží a po jejichž odpadnutí nesmí promlčecí lhůta skončit dříve, než za šest měsíců po obnovení běhu lhůty.²

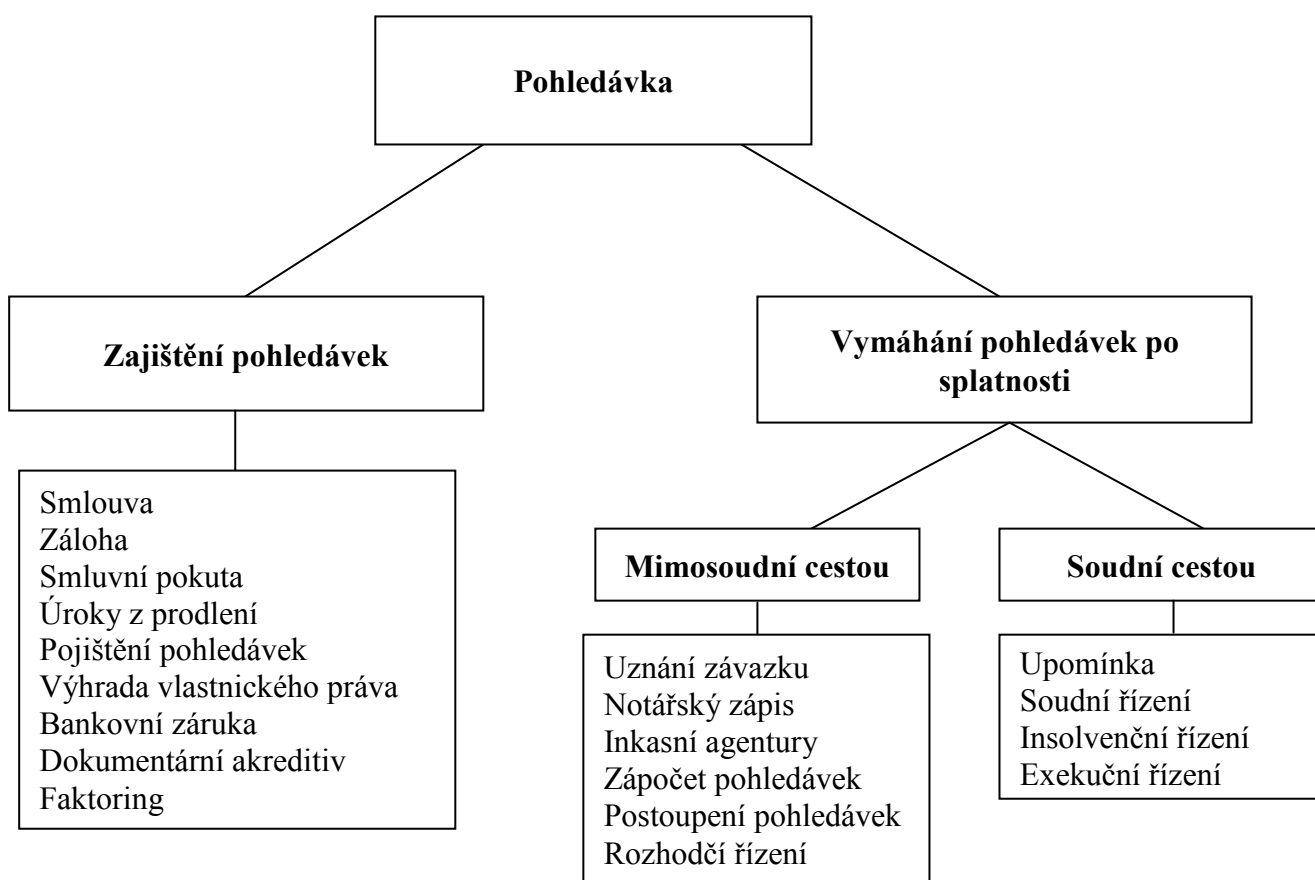
2.5 Zajištění pohledávek

V této části práce budou vysvětleny různé způsoby zajištění pohledávek, které podnikatelé využívají k získání větší jistoty, že za poskytnutá plnění obdrží od svých zákazníků sjednanou úhradu. Na Obr. 2.1 jsou uvedeny jednotlivé formy zajištění a vymáhání pohledávek, jež jsou používány ve vybrané společnosti.

² Internetové stránky Hrubý a Buchvaldek. Dostupné z: <http://www.hblaw.eu/cz/aktuality/52-promlцени-srovnani-pravni-upravy-dle-noz-soz-a-obchz.html> [cit. 2015-02-11]

Zajišťovací nástroje a princip jejich fungování bude uveden v následujících podkapitolách, a to z hlediska původní i nové právní úpravy. U těch zajišťovacích prostředků, kterých se to týká, bude nejprve uvedeno znění původního občanského a obchodního zákoníku platné do 31. prosince 2013 a následovat bude aktuální znění občanského zákoníku účinné od 1. ledna 2014. Hlavním důvodem pro zachycení takové dvojí úpravy v této práci je skutečnost, že vybraná obchodní společnost, jíž bude věnována celá čtvrtá kapitola, postupuje u obchodních vztahů vzniklých před rokem 2013 i nadále dle původních zákonů a také to, že výkazy společnosti, jež budou použity pro analýzu, spadají do období před rokem 2014.

Obr. 2.1 – Schéma zajištění a vymáhání pohledávek

Zdroj: Vlastní zpracování

Nástroje umožňující vymáhání pohledávek po splatnosti, ať už soudně nebo bez nutnosti soudního zásahu, budou vylíčeny v kapitole následující – 3. Vymáhání pohledávek po splatnosti.

Před samotným vznikem obchodního vztahu a aplikováním zajišťovacího prostředku na danou pohledávku je však třeba si případného obchodního partnera nejprve ověřit prostřednictvím dostupných informací. Nikdo by přece nechtěl obchodovat s někým, jehož špatná platební morálka by mohla ovlivnit chod vlastní společnosti. Z tohoto důvodu se jeví investování času a finančních prostředků do získání potřebných údajů jako minimální oběť před možnými problémy s vymáháním pohledávek v budoucnu. Z ekonomického hlediska by však náklady na informace o odběratelích neměly převýšit jejich přínos, resp. výnos z obchodu.

Informace by měly splňovat určitá kritéria jako je dostupnost, včasnost, spolehlivost, aktuálnost, relevantnost, pravdivost, objektivnost, přiměřenost a legálnost.

Informace lze rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní informace patří podnikové údaje o dosavadní platební morálce odběratele. Vnější informace se dělí na identifikační, kreditní, které slouží k posouzení solventnosti odběratele, a bankovní, k jejichž poskytnutí musí dát klient banky souhlas. Zdrojem vnějších informací je veřejný rejstřík a sbírka listin, živnostenský rejstřík, informační kanceláře, banky, Obchodní věstník a internet. (Bařinová, Vozňáková, 2007)

2.5.1 Smlouva

Jak již bylo uvedeno dříve, smlouva je hlavním důvodem vzniku pohledávky a jako taková je tedy dvoustranným či vícestranným právním úkonem, na jehož obsahu a formě se účastníci obchodu dohodli. V běžném případě jsou těmito účastníky dvě osoby, a to prodávající a kupující, není však vyloučen širší okruh osob, pokud je dodržena podmínka souhlasu všech účastníků se smlouvou. (Drbohlav, Pohl, 2011)

Smlouva, v našem případě se jedná o smlouvu kupní, musí obsahovat jednoznačná ustanovení, kterým všechny zúčastněné strany rozumí a přijímají je za své. Dle § 2079 NOZ se prodávající kupní smlouvou zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě, a umožní mu nabýt vlastnické právo k ní. Kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu.

Při sestavování kupní smlouvy je důležité jednoznačně označit účastníky obchodu, aby nemohlo dojít k záměně osob nebo k vyhýbání se plnění smlouvy z důvodu nedostatečné identifikace osob. To znamená např. u fyzických osob uvést jméno, příjmení, rodné číslo

a bydliště; u právnických osob uvést celou obchodní firmu i s právní formou, identifikačním číslem a sídlem. V případě, že za určitou osobu uzavírá kupní smlouvu někdo jiný, je potřeba ověřit jeho oprávnění k takovýmto úkonům (např. v obchodním rejstříku, plnou mocí, atd.). (Pilátová, Richter, 2011) Dále mezi náležitosti kupní smlouvy patří vymezení předmětu koupě, kupní ceny, dodací lhůty, dodacích a platebních podmínek a další.³

Kupní smlouvu je možné uzavřít písemně i ústně, není-li písemné znění smlouvy požadováno v zákoně, což umožňovala již původní úprava v ObčZ i ObchZ. Stále však platí, že větší jistotu při řešení případných sporů poskytuje písemná forma smlouvy, a proto tedy patří se všemi svými náležitostmi mezi základní zajišťovací prostředky.

2.5.2 Záloha

Zálohou se rozumí platba části nebo i celé hodnoty smluvní ceny předem. Výše zálohy závisí pouze na dohodě účastníků obchodu (může být stanovena v kupní smlouvě) a není upravena žádným právním předpisem. Jedná se o platbu, kterou odběratel uhradí dodavateli před splněním závazku. Placením záloh se také posilují obchodní vztahy a dodavatelé - prodávající tímto získávají určité „ujištění“, že kupující hodlá splnit své závazky vůči nim. Tento způsob zajištění pohledávek je již v běžné praxi velmi často používán.

2.5.3 Smluvní pokuta

Zajištění pohledávek formou smluvní pokuty upravuje jak ustanovení § 544 a § 545 ObčZ, tak v rámci obchodně závazkových vztahů § 300 až 302 ObchZ.

Účastníci obchodu si mohou pro případ porušení povinností vyplývajících ze smlouvy sjednat smluvní pokutu. Strana odpovědná za porušení povinností musí oprávněnému hradit dohodnutou pokutu, i když mu škoda nevznikla. Smluvní pokuta může být uvalena například na pozdní platbu, pozdní dodání nebo na vady v dodávce. Občanský zákoník stanoví povinnost písemného ujednání o smluvní pokutě, které musí obsahovat výši pokuty nebo způsob jejího určení.

Tím, že dlužník uhradí smluvní pokutu, nekončí jeho povinnosti, ke kterým se zavázal ve smlouvě, a i nadále se očekává jejich splnění (pokud není ujednáno jinak). Pokud si

³ Internetové stránky Bezplatná právní poradna. Dostupné z: <http://www.bezplatnapravni poradna.cz/online-zdarma/ruzne/smlouvy-listiny-nalezitosti-obsah/600-nalezitosti-kupni-smlouvy-podle-zakona.html> [cit. 2015-02-10]

účastníci sjednají smluvní pokutu za nesplnění určité povinnosti, poškozený nemůže uplatnit nárok na náhradu škody způsobenou porušením této povinnosti, není-li v ujednání o smluvní pokutě stanoveno jinak.

V případě, že se obě strany dohodnou, může se věřitel domáhat náhrady škody, která přesahuje smluvní pokutu. Není-li v dohodě něco jiného, dlužník nemusí zaplatit smluvní pokutu, jestliže porušení povinnosti nezavinil. (ObčZ)

V právní úpravě není stanovena maximální částka, která může být uvalena jako smluvní pokuta, ale v § 301 ObchZ je uvedeno, že nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti. Pokud by se dlužník rozhodl odstoupit od smlouvy, nezaniká jeho povinnost uhradit smluvní pokutu. (ObchZ)

Od 1. 1. 2014 občanský zákoník přiřazuje smluvní pokutu mezi způsoby utvrzení dluhu a také na rozdíl od původní úpravy umožňuje smluvním stranám sjednání i jiného než peněžitého plnění pokuty (§ 2048 a násl.). Dále pak NOZ opravňuje věřitele požadovat smluvní pokutu bez ohledu na to, že dlužník porušení smluvní povinnosti nezavinil. Strany se však mohou dohodnout a podmínku zavinění stanovit v ujednání o smluvní pokutě. Nadále již není nutná písemná forma smluvní pokuty a je-li stanovena nepřiměřeně velká pokuta, může dlužník požadovat její snížení soudem.⁴

2.5.4 Úroky z prodlení

Je-li dlužník v prodlení s plněním peněžitého závazku v dohodnutém termínu, může po něm věřitel požadovat úroky z prodlení. Výši těchto úroků z prodlení si mohou strany dohodnout ve smlouvě, neučiní-li tak, výše úroků z prodlení se určuje dle prováděcího předpisu, jímž je nařízení vlády. Sjednávají-li si strany jinou než zákonnou výši úroků z prodlení, výrazně se doporučuje toto ujednání zřetelně uvést v písemné smlouvě. (Pilátová, Richter, 2011) Dle nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku, platného do konce roku 2013, roční výše úroků z prodlení odpovídá repo sazbě stanovené Českou národní bankou (dále ČNB) pro poslední den kalendářního pololetí, které předchází kalendářnímu pololetí, v němž k prodlení došlo, a jež je zvýšená o 8 procentních bodů.

⁴ Internetové stránky Justice. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/smluvni-pravo/konkretni-zmeny-v-obecne-casti/zajisteni-a-utvrzeni-dluhu/> [cit. 2015-02-11]

Úprava dle NOZ se v rámci obchodně závazkových vztahů v podstatě nezměnila, nyní však lze i ve vztazích občanskoprávních dohodnout výši úroků z prodlení odlišnou od nařízení vlády (§ 1970). Od 1. 1. 2014 je roční výše úroků z prodlení počítána podle nařízení vlády č. 351/2013 Sb., ve kterém se vychází z repo sazby stanovené ČNB pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů.⁵

2.5.5 Pojištění pohledávek

Tento zajišťovací prostředek vznikl díky mezinárodnímu obchodu, kdy bylo pro tuzemské podnikatele velmi obtížné domoci se úhrady za dodávku z jiné země, ve které působí odlišný právní systém nebo zvyklosti, a především bez znalosti tamního jazyka.

V dnešní době je možné pojistit téměř cokoliv, proto pojištění pohledávek resp. plateb již není výjimkou. Pojištění pohledávek se používá pro případ platební neschopnosti nebo platební nevůle (neochoty zaplatit) odběratele. Pohledávka může obsahovat jen jednu, ale i více neuhrazených faktur s odloženou splatností vůči jednomu odběrateli. Pojišťovny si vedou databázi až milionů firem s údaji o jejich platební morálce a stanovují pro každou firmu zvlášť určitý úvěrový limit, který by věřitel vůči dlužníkovi neměl překročit, aby v případě pojistné události mohl získat maximální plnění od pojišťovny.

Pojistné je počítáno z obratu dosaženého se zákazníky, pro které byl pojišťovnou schválen úvěrový limit – cca 0,2 – 0,8 %. Právě nutnost placení pojistného, a tím navýšení nákladů, bylo hlavním důvodem, proč nebyl o pojištění pohledávek v České republice velký zájem. Situace se změnila finanční krizí a v roce 2012 došlo k velkému nárůstu poptávky po tomto způsobu zajištění pohledávek, kdy mohli podnikatelé přenést své břemeno z neplatičů na pojišťovny. Pojištěny mohou být jak zahraniční, tak i tuzemské pohledávky.

Nárok na odškodnění vzniká věřiteli v případě, když pojištěný dlužník nezaplatí fakturu v době splatnosti a po uplynutí stanovené doby po splatnosti věřitel pojišťovně nahlásí vznik pojistné události, kterou doloží potřebnými doklady – objednávkami, fakturami, dodacími listy.

Pojistné plnění obdrží věřitel po skončení šetření a po uplynutí čekací – karenční – lhůty. Karenční lhůtu má každá pojišťovna stanovenou jinak a během této lhůty se věřitel snaží sám běžnými způsoby vymoci pohledávku.

Mezi největší světové pojišťovny, které nabízejí tento druh pojištění v ČR patří Euler Hermes Europe SA (dříve Euler Hermes Čescob, úvěrová pojišťovna, a.s.), Atradius Credit

⁵ Internetové stránky Epravo. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/uroky-z-prodleni-nove-od-1-1-2014-92935.html> [cit. 2015-02-12]

Insurance N.V. nebo COFACE. Významné postavení na domácím trhu připadá také na českou Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (EGAP).

Ve většině případů zajišťují pojistné společnosti také následné vymáhání pohledávek, což jejich klienti velmi vítají, zejména pokud se jedná o zahraniční odběratele. Další výhodou pro klienty pojišťoven je, že náklady na vymáhání si hradí plně nebo z části sama pojišťovna. (Soulek, 2012)

2.5.6 Výhrada vlastnického práva

Výhrada vlastnictví je v praxi běžně používaným smluvním ujednáním, jímž si věřitelé zajišťují úhradu svých pohledávek.⁶

ObčZ (§ 601) a ObchZ (§ 445) upravují problematiku výhrady vlastnictví téměř shodně a to tak, že nabytí vlastnického práva na prodané věci přechází na kupujícího až po zaplacení kupní ceny. Ustanovení v § 445 ObchZ však dává smluvním stranám navíc možnost sjednat si přechod vlastnictví na základě jiné skutečnosti, než je úhrada smluvní ceny. (Pilátová, Richter, 2011)

Od začátku roku 2014 lze dle občanského zákoníku výhradu vlastnického práva sjednat i ústně, avšak v ustanovení § 2134 NOZ je jasné stanoven požadavek na písemné vyhotovení formou veřejné listiny nebo s úředně ověřenými podpisy, aby mohlo být právo na výhradu vlastnictví účinné i vůči ostatním věřitelům kupujícího. Důležitý je také okamžik vyhotovení notářského zápisu nebo ověření podpisů, od kterého toto právo nabývá účinnosti vůči třetím osobám.⁷

2.5.7 Bankovní záruka

Mezi další zajišťovací instrumenty patří bankovní záruka, které se týkají ustanovení § 313 až 322 ObchZ. Bankovní záruka je v podstatě speciálním druhem ručení, kdy v úloze ručitele vystupuje banka, která svým písemným prohlášením v záruční listině přebírá odpovědnost za uspokojení věřitele do výše určené peněžní částky, jestliže dlužník nesplní sjednaný závazek nebo dojde ke splnění jiných podmínek uvedených v záruční listině. Předtím než banka vydá záruční listinu, uzavírá s dlužníkem smlouvu o převzetí záruky.

⁶ Internetové stránky Plavec & Partners. Dostupné z: <http://www.ppak.cz/novinky/vyhrada-vlastnickeho-prava/> [cit. 2015-02-13]

⁷ Internetové stránky Plavec & Partners. Dostupné z: <http://www.ppak.cz/novinky/vyhrada-vlastnickeho-prava/> [cit. 2015-02-13]

Tím, že banka souhlasí se zárukou, jí vzniká neodvolatelný závazek, který, ať už je peněžitý nebo nepeněžitý, plní vždy v peněžitě formě. Je-li bankovní zárukou zajištěna nepeněžitá pohledávka, platí dle zákona, že do výše částky uvedené v záruční listině je zajištěn peněžitý nárok, který by měl věřitel vůči dlužníkovi v případě, že by dlužník porušil závazek, jehož plnění je zajištěno bankovní zárukou.

Podle druhu závazku, jež na sebe banka přebírá, lze rozlišovat záruku na platební a neplatební. Platební záruka zajišťuje splacení finančních závazků a neplatební zárukou se zajišťuje plnění jiných povinností dlužníka.

Bankovní záruka nabývá účinnosti až od okamžiku, kdy oznámení o záruce obdrží její příjemce. Banka je povinna plnit své povinnosti vyplývající ze záruční listiny na základě písemné výzvy věřitele a je-li věřitel povinen předložit určité dokumenty stanovené v záruční listině, musí tak učinit při výzvě bance nebo bezprostředně po ní. Za poskytnutí záruky si banka účtuje poplatek, jehož výši si s dlužníkem dohodla ve smlouvě a jenž je závislý na rizikovosti daného obchodního případu. (Drbohlav, Pohl, 2011; ⁸)

Problematiku bankovních záruk lze shrnout tak, že je riziko věřitele vůči neplaticímu dlužníku přeneseno na ručící banku, která si v případě dlužníkovy nezaplacení musí sama zajistit jeho plnění. (Pilátová, Richter, 2011)

Úprava bankovní záruky v ustanoveních § 2029 až 2039 NOZ odpovídá původní úpravě v obchodním zákoníku s tím rozdílem, že nyní bankovní záruka spadá pod tzv. finanční záruku, protože takovouto záruku mohou vydávat i jiné subjekty než banky. Od 1. 1. 2014 může být postoupeno právo na plnění z finanční záruky i bez současného postoupení zárukou zajišťované pohledávky a postoupit lze také právo uplatnit finanční záruku, nezakazuje-li to záruční listina.⁹

2.5.8 Dokumentární akreditiv

Akreditiv je možné přiřadit k zajišťovacím nástrojům, v rámci kterých do obchodních vztahů mezi věřitelem a dlužníkem vstupuje banka. Dle ustanovení § 682 ObchZ dochází k otevření akreditivu na základě písemné smlouvy, ve které se zavazuje banka příkazci

⁸ Internetové stránky Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Verejne-drazby-a-realitni-cinnost/Informace-pro-drazebniky/Prakticke-informace-k-provadeni-verejnych-drazeb/Bankovni-zaruka> [cit. 2015-01-14]

⁹ Internetové stránky Building News. Dostupné z: <http://www.buildingnews.cz/legislativa/serial-bn---novy-obcansky-zakonik-prinasi-revolucni-zmeny---10-dil.html> [cit. 2015-02-17]

(dlužníkovi), že na základě jeho žádosti poskytne oprávněné osobě (věřiteli) na účet příkazce určité plnění, pokud oprávněný splní do smluvené doby určité podmínky. Příkazce se ve smlouvě samozřejmě musí zavázat, že bance úplatu uhradí.

Jakmile banka ověří bonitu dlužníka, který ji o akreditiv požádal, písemně oznámí věřiteli nebo jeho bance otevření akreditivu a jeho obsah. Žádost o otevření akreditivu tzv. akreditivní listina musí obsahovat plnění, ke kterému je banka zavázána, dobu platnosti akreditivu a akreditivní podmínky, jež musí oprávněný splnit, aby mohl akreditiv čerpat. V případě dokumentárního akreditivu jsou v těchto podmínkách stanoveny dokumenty, které je třeba bance předložit. Dodavatel tedy dodá zboží nebo služby odběrateli a dokumenty k těmto úkonům předá bance, jelikož ta má povinnost je přezkoumat a rozhodnout zda jejich obsah odpovídá podmínkám v akreditivní listině. (ObchZ)

Mezi výhody akreditivu patří:

- věřiteli po oznámení o otevření akreditivu vzniká pohledávka vůči bance, která se vyznačuje vyšší likviditou než čekání na platbu od dlužníka,
- věřitel má jistotu zaplacení, jakmile splní podmínky,
- pokud věřitel akreditiv odprodá, získá peněžní prostředky ihned a
- odběratel může získat výhodnější platební podmínky díky kvalitnímu zajištění.

Náročná technika zpracování a povinnost písemného souhlasu všech zúčastněných osob při provádění změn patří do velmi stručného seznamu nevýhod.¹⁰

Dokumentární akreditiv je upraven v § 689 až 690 ObchZ a je využíván především při zahraničním obchodu.

Úprava dokumentárního akreditivu je obsažena v § 2690 až 2692 NOZ a žádných závažnějších změn od původních ustanovení ObchZ nedostala.

2.5.9 Faktoring

Faktoring představuje zdroj financování podniku prostřednictvím pohledávek. Jeho funkce spočívá v odkoupení pohledávek faktoringovou společností, která za ně podniku obratem poskytne finanční plnění, jež by jinak společnost obdržela až v případě úhrady

¹⁰ Internetové stránky CFOworld. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financi-sluzby/dokumentarni-akreditiv-hladce-a-obrace-615> [cit. 2015-01-13]

od dlužníka. Formou faktoringu mohou být profinancovány pouze krátkodobé pohledávky obvykle se splatností do 90 dnů, které nemusí být jištěny žádným ze zajišťovacích nástrojů popsaných v této kapitole. Jde vlastně o druh postoupení pohledávky, kdy faktoringová společnost posoudí bonitu klienta i celkovou kvalitu pohledávek a jejich rizika ve vztahu k individuálním odběratelům. Odkoupené pohledávky se včetně příslušenství stávají majetkem faktoringové společnosti.

Po ověření potřebných informací uzavře faktor s klientem smlouvu, ve které se klient zavazuje, že bude své určité pohledávky postupovat faktoringové společnosti. Ta se ve smlouvě naopak zavazuje, že za postoupené pohledávky poskytne klientovi platbu ve sjednané výši. Plnění poskytnuté faktoringovou společností se pohybuje okolo 60 – 90 % jmenovité hodnoty postoupených pohledávek a jedná se tedy o způsob zálohové platby. Poté, co faktoringová společnost inkasuje platbu od dlužníka, uhradí zbytek hodnoty pohledávky původnímu věřiteli, nejprve však od ní odečte své náklady na faktoring. (Drbohlav, Pohl, 2011)

Základní složky odměny faktora tvoří:

- úrok – z hodnoty poskytnutých finančních prostředků klientovi, jde o denní sazbu; a
- poplatek – zisk faktora společně s náklady na administrativu, účetnictví, analýzu bonity klienta a inkaso pohledávky. (Smejkal, Krais, 2013)

Dále lze uvést rozdělení faktoringu na regresní a bezregresní. Jejich rozdíl spočívá v tom, že při regresním faktoringu faktoringová společnost nepřebírá riziko neplacení závazků odběratelů a pokud dlužník neposkytne plnění je pohledávka vrácena zpět věřiteli, který ji musí vymáhat sám. Bezregresní faktoring znamená, že riziko dlužníkovy platební neschopnosti nese plně faktoringová společnost, nedochází k navrácení pohledávky a její následné vymáhání je zcela na ni, z čehož také plynou vyšší náklady pro klienta oproti regresnímu faktoringu. (Drbohlav, Pohl, 2011)

Na faktoring se vážou ustanovení o postoupení pohledávek z původního i nového občanského zákoníku, jež budou uvedena v další kapitole této práce – 3.1.5 Postoupení pohledávek.

3. Vymáhání pohledávek po splatnosti

3.1 Vymáhání pohledávek po splatnosti mimosoudní cestou

V následující části bude poukázáno na několik způsobů, kterými lze dosáhnout vymožení pohledávky po splatnosti mimosoudně a zamezit tak vzniku soudního sporu, jenž představuje komplikovaný a časově náročný způsob vymáhání.

3.1.1 Uznání závazku

Institut uznání závazku je zakotven v § 323 ObchZ a doplněn v § 401 stejného zákona a pro věřitele slouží jako ujištění, že dlužník hodlá dostát svým povinnostem.

Jestliže dlužník písemně uzná svůj určitý závazek, má se za to, že v uznaném rozsahu tento závazek v okamžiku uznání trvá. To platí i tehdy, byla-li pohledávka v době uznání již promlčena. Od takového uznání závazku počíná běžet nová čtyřletá promlčecí lhůta. Dlužník může svůj závazek uznat také tím, že platí úroky související s pohledávkou nebo plní-li svůj závazek částečně, jestliže věřitel usoudí, že plněním dlužník uznává i zbytek závazku. V písemném uznání musí být vymezen závazek, osoba věřitele a vyjádření dlužníka, že závazek uznává.

Dochází-li k uznání závazku v rámci jiného zajišťovacího nástroje – ručení, má uznání závazku účinky i vůči ručiteli. (ObchZ)

V rámci nahrazení slova „závazek“ za „dluh“ se v NOZ uvádí tento prostředek jako uznání dluhu (i pro obchodněprávní vztahy) a je společně se smluvní pokutou zařazen mezi nástroje utvrzení dluhu. Úprava uznání dluhu v § 2053 a 2054 NOZ vychází z původního znění ObčZ a ObchZ, avšak je-li již právo na plnění dluhu promlčeno, nepovažuje se za uznání dluhu výše uvedené placení úroků a ani částečné plnění nemá účinky uznání zbytku dluhu. (Tintěra, 2013)

3.1.2 Notářský zápis

Uznání závazku může být podloženo notářským zápisem, jež toto uznání právně zajišťuje a v případě nesplnění závazků dlužníkem se notářský zápis stává vykonatelným, a tedy opravňuje věřitele nařídit výkon rozhodnutí bez podání žaloby. (Bařinová, Vozňáková, 2007)

Prostřednictvím notářského zápisu se dlužník zavazuje splnit pohledávku nebo jiný nárok věřitele vyplývající ze závazkového právního vztahu a dlužník zároveň dovoluje, aby byl dle tohoto zápisu nařízen a proveden výkon rozhodnutí nebo vedena exekuce, pokud svou povinnost řádně a včas nesplní. Úprava notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti je uvedena v zákoně č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), který také stanovuje povinné náležitosti tohoto zápisu. (zákon č. 358/1992 Sb.)

Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti lze rozdělit na dva základní typy, a to na jednostranné uznání dluhu nebo na dohodu mezi povinným a oprávněným. Jednostranné uznání dluhu se týká již existujícího dluhu a naopak dohoda mezi účastníky je uzavíraná v okamžiku teprve vznikajícího závazkového vztahu a tím pádem na budoucí dluh. Věřitelům přináší notářský zápis výhodu jak při případném vymáhání pohledávky, tak z hlediska úspory nákladů a času, které by byl nucen obětovat při řešení nesplacené pohledávky v soudním řízení.¹¹

3.1.3 Inkasní agentury

Každá účetní jednotka při svém podnikání eviduje velké množství pohledávek a není nijak výjimečné, že k jejich splacení nedochází ve stanovených termínech. Jakmile tedy společnost zjistí, že se v jejím účetnictví takovéto pohledávky vyskytují, měla by začít jednat a splacení pohledávek vymáhat na dlužnících.

Vymáhání pohledávek samotnou společností ovšem nebývá právě efektivním řešením. Především malé a střední podniky šetří na nákladech, proto ani nevytváří vymáhací oddělení a tyto činnosti převádějí na oddělení obchodní nebo účetní, což vede ke střetu zájmů v rámci náplně práce obchodního úseku nebo k možnému odkládání vymáhání pohledávek vzhledem k běžným činnostem v účtárně. Největším problémem jsou však nedostatečné znalosti a zkušenosti těchto pracovníků, kteří nemají vymáhání pohledávek primárně v popisu práce. Řešením těchto obtíží se stává zapojení inkasní agentury, jejíž zaměstnanci disponují potřebnými znalostmi a mají s vymáháním pohledávek zkušenosti.

Inkasní agentury se zabývají správou a vymáháním pohledávek namísto svých klientů, za což si účtují provizi. Při výběru té správné agentury by měl být věřitel opatrný a stejně jako

¹¹ Internetové stránky CFOworld. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/legislativa/notarske-zapisy-s-dolozkou-prime-vykonatelnosti-moderni-trend-vymahani-pohledavek-2125> [cit. 2015-01-11]

při volbě odběratele, zohlednit dostupné informace a své rozhodnutí neuspěchat. Výběr inkasní agentury je vhodné provádět na základě doporučení a zvolit takovou, která je ověřená a má doložitelné výsledky. (Pilátová, Richter, 2011)

Odměnou za vymáhání je provize z vymožené částky, lze také dojednat např. výplatu bonusu jako motivaci pro splnění určitých cílů apod. Je třeba si uvědomit, že čím je cena požadovaná inkasní agenturou nižší, tím je také nižší kvalita poskytnutých služeb a vymožené částky.¹²

S vybranou agenturou uzavírá věřitel mandátní smlouvu, jejíž přílohu tvoří přehled vymáhaných pohledávek obsahující všechny důležité údaje o pohledávkách a dlužnících. Součástí smlouvy je také plná moc opravňující inkasní agenturu zastupovat věřitele při vymáhání pohledávek včetně podpisů oprávněných a jednajících osob. (Pilátová, Richter, 2011)

3.1.4 Zápočet pohledávek

V dodavatelskoodběratelských vztazích je běžné, že věřitel dodává své zboží a služby a zároveň je určitých dodávek i příjemcem, což ho staví do pozice dlužníka. V případě, že se věřitel stane dlužníkem vůči stejné osobě, lze úhradu těchto vzájemných pohledávek a závazků vyřešit zápočtem.

Zápočet je upraven obecně v ustanoveních § 580 až 581 ObčZ na něž navazuje speciální úprava z pohledu zákoníku obchodního v § 358 až 364. Zápočtení pohledávek představuje způsob jejich splacení bez nutnosti vynaložit peněžní prostředky a zachycuje se v účetnictví pomocí účtů 321 – Dodavatelé a 311 – Odběratelé.

Pohledávka nebo její část započtením zaniká zpětně k okamžiku splatnosti poslední pohledávky. Zápočtením se pohledávky ruší v rozsahu, v jakém se vzájemně kryjí. Jedná se o jednoduchý způsob splacení pohledávek a závazků, je však třeba dodržovat zákonné podmínky. Dle § 580 ObčZ lze započíst pouze vzájemné pohledávky, jejichž plnění je stejného druhu, jsou splatné a způsobilé k započtení. Způsobilost pohledávek k započtení

¹² Internetové stránky Asociace inkasních agentur. Dostupné z: <http://www.aiacz.cz/casto-kladene-dotazy/pro-veritele/> [cit 2015-01-07]

znamená, že je lze uplatnit u soudu a § 358 ObchZ povoluje započíst i promlčenou pohledávku, pokud k promlčení došlo až poté, co se pohledávky staly způsobilé.

Započíst nelze pohledávku splatnou vůči nesplatné a dále není přípustné započtení proti:

- pohledávce na náhradu škody na zdraví, pokud nejde o vzájemnou pohledávku na náhradu škody,
- pohledávkám, které nelze postihnout výkonem rozhodnutí a
- pohledávkám z vkladů, s výjimkou uvedenou v § 361 ObchZ. (ObčZ)

NOZ i nadále připouští jednostranný zápočet pohledávek a započtení dohodou stran. Jednostranný zápočet lze provést prohlášením v případě, že započítávající strana má splatnou pohledávku vůči druhé straně a také je již oprávněna poskytnout plnění ze svého dluhu. Dohodou stran lze započíst jakoukoliv pohledávku, jestliže se nejedná o započtení proti pohledávce výživného pro nezletilé dítě, jež není plně svéprávné. V § 1987 NOZ je také zakázáno započtení nejisté nebo neurčité pohledávky.¹³

3.1.5 Postoupení pohledávek

Postoupení pohledávky v podstatě znamená její prodej, kdy na nového věřitele (postupníka) přechází s pohledávkou i její příslušenství a všechna práva s ní spojená. K postoupení pohledávky dochází uzavřením písemné smlouvy mezi postupitelem (věřitelem) a postupníkem i bez souhlasu dlužníka, jehož však musí postupitel bez zbytečného odkladu informovat o změně věřitele.

Postoupit nelze:

- pohledávky zanikající nejpozději smrtí věřitele,
- pohledávku, jejíž obsah by se změnil se změnou osoby věřitele,
- pohledávku, která nemůže být postižena výkonem rozhodnutí a
- takovou pohledávku, jejíž postoupení by bylo v rozporu s dohodou uzavřenou s dlužníkem.

Postupitel má také povinnost předat postupníkovi veškeré doklady a informace týkající se postoupené pohledávky. Úpravu postoupení pohledávky obsahují § 524 až 530 ObčZ.

¹³ Internetové stránky Peníze. Dostupné z: <http://www.penize.cz/podnikani/261253-novy-obcansky-zakonik-zanik-zavazku-zapocetni-prominuti-dluhu-odstupne> [cit. 2015-02-13]

Pohledávky lze postoupit úplatně i bezplatně. V případě úplatného postoupení je postupitel odpovědný postupníkovi za existenci pohledávky v době postoupení, a pokud se k tomu smluvně zavázal, ručí za její dobytost do výše přijaté úplaty spolu s úroky. Při bezúplatném postoupení zachytí postupník ve své podrozvahové evidenci jmenovitou hodnotu pohledávky.¹⁴

Věřitelé využívají postoupení pohledávek především proto, aby se rychleji dostali k peněžním prostředkům vázaných pohledávkou, k čemuž je logicky zapotřebí úplatný převod a je tedy využíván ve většině případů. (Bařinová, Vozňáková, 2007)

Dle NOZ již může být postoupení pohledávek dohodnuto i ústně, avšak nadále lze písemnou formu více než doporučit. Hlavní změnu z hlediska postoupení pohledávek tvoří ustanovení § 1887, podle kterého je věřitel oprávněn postoupit i soubor pohledávek, tzv. globální cese. Tímto způsobem je možné postoupit soubory současných i budoucích pohledávek, jsou-li dostatečně určené, zejména pokud se jedná o pohledávky určitého druhu vznikající věřiteli v určité době nebo o různé pohledávky z téhož právního důvodu. Ostatní ustanovení o postoupení pohledávek v NOZ se nijak výrazně nezměnily a lze pozorovat jen drobné odchylky od původní úpravy.¹⁵

3.1.6 Rozhodčí řízení

Další možností mimosoudního vymáhání pohledávek po splatnosti je přistoupení k rozhodčímu řízení. Toto řízení slouží k rozhodování majetkových sporů, které provádějí nezávislí a nestranní rozhodci. Rozhodčí řízení je upraveno zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

Vznik rozhodčího řízení je podmíněn uzavřením písemné smlouvy mezi zúčastněnými stranami, ve které obě strany souhlasí s tím, že v majetkových sporech mezi nimi¹⁶ bude rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Tato smlouva je označována jako rozhodčí smlouva, na jejíž platnost má vliv také to, zda by strany mohly o předmětu sporu uzavřít smír.

¹⁴ Internetové stránky Podnikatel. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/jak-na-postoupeni-pohledavek-tady-je-podrobny-ucetni-navod/> [cit. 2015-01-14]

¹⁵ Internetové stránky Epravo. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/postoupeni-pohledavky-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-94500.html> [cit. 2015-02-13]

¹⁶ s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu nebo o nichž to stanoví zvláštní zákon (§ 2 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb.)

Rozhodčí smlouva může být dle § 2 odst. 3 zákona č. 216/1994 Sb. uzavřena jako:

- smlouva o rozhodci – týká se jednotlivého již existujícího sporu nebo
- rozhodčí doložka – týká se všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů.

Rozhodčí doložka může být sepsána jako samostatná smlouva nebo ji lze zakotvit ve smlouvě hlavní (např. kupní), ke které se váže a uvádí se na samostatném listu připojeném ke smlouvě. Je-li sjednávána rozhodčí smlouva pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv (podnikatel – zákazník), musí být sjednána jako smlouva samostatná a podnikatel je povinen s dostatečným předstihem obeznámit spotřebitele s rozhodčí doložkou a se všemi následky z ní plynoucí.¹⁷

V rozhodčí smlouvě si strany stanoví, kdo bude rozhodovat jejich spor. Rozhodčí řízení pak může probíhat před jedním nebo více rozhodci, které si strany pro konkrétní spor zvolí (řízení ad hoc) nebo půjde o řízení před rozhodčím soudem (řízení institucionální).

Pokud si strany vyberou řízení ad hoc, měly by v rozhodčí smlouvě stanovit počet i osoby rozhodců anebo alespoň způsob jakým počet a osoby stanovit. Jestliže tak neučiní, jmenuje každá strana jednoho rozhodce a ti pak zvolí rozhodce předsedajícího. Podmínkou je vždy dodržet lichý počet rozhodců. Rozhodcem stanoveným v rozhodčí doložce, jenž má rozhodovat spory ze spotřebitelských smluv, může být pouze osoba zapsaná v seznamu rozhodců vedeném Ministerstvem spravedlnosti České republiky. (zákon č. 216/1994 Sb.)

Řízení probíhající před stálými rozhodčími soudy poskytuje kvalifikovaná rozhodnutí, jelikož v řadách rozhodců stojí kvalifikovaní odborníci, kteří se řídí statuty a řády vydávanými příslušnými rozhodčími soudy a jež jsou zveřejňovány v Obchodním věstníku.

Stále rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze ze zákona a v České republice působí:

- Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR,
- Burzovní rozhodčí soud a
- Burzovní rozhodčí soud pro komoditní burzy.

K zahájení řízení je třeba podání žaloby, jež má stejné právní účinky jako žaloba u soudu. Řízení je zahájeno dnem, kdy žalobu obdržel rozhodčí soud nebo rozhodce a jež tento den do žaloby povinně uvedl.

¹⁷ Internetové stránky Rozhodčí soud. Dostupné z: <http://www.soud.cz/rozhodci-dolozka> [cit. 2015-01-16]

Výsledkem rozhodčího řízení bývá pravomocný rozhodčí nález nebo usnesení, pokud nedochází k vydání rozhodčího nálezu. Na rozhodčím nálezu se musí dohodnout většina rozhodců, kteří ho po písemném vyhotovení také podepíší. Výrok rozhodčího nálezu musí být určitý a v písemné formě doručen zúčastněným stranám a po doručení je opatřen doložkou o právní moci. (zákon č. 216/1994 Sb.)

Proti rozhodčímu nálezu nelze uplatnit opravné prostředky, avšak pokud se na tom strany dohodly v rozhodčí smlouvě, je možné nález přezkoumat jinými rozhodci. Rozhodčí nález může být zrušen, podá-li některá strana návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem do tří měsíců od nabytí právní moci a splňuje-li podmínky pro zrušení stanovené zákonem. (zákon č. 216/1994 Sb.)

Výhodou je neveřejné jednoinstanční řízení, neboť probíhá rychleji, s nižšími náklady a je méně formální než běžné soudní řízení. Rozhodčí nález však stejně jako rozsudek u soudu nabývá po doručení právní moci a je vykonatelný.

3.2 Vymáhání pohledávek po splatnosti soudní cestou

Nedostojí-li dlužník svým povinnostem, nezbývá věřiteli než přistoupit k vymáhání své pohledávky složitější – soudní – cestou. Dle finanční situace dlužníka může věřitel vymáhat pohledávku v soudním řízení anebo v řízení insolvenčním. Získal-li věřitel během své předchozí vymáhací činnosti některý z vykonatelných titulů, může se tak přímo domáhat výkonu rozhodnutí nebo exekučního řízení.

3.2.1 Upomínka

Upomínka neboli výzva k plnění představuje při soudním i mimosoudním vymáhání pohledávek důležitý prvek. Ne vždy totiž dlužník neplní jen proto, že nechce, ale někdy se může stát, že prostě jen zapomene a věřitelova upomínka tak může obě strany ušetřit ztráty času a nákladů spojených se zahájením řízení. Hlavním úkolem upomínky tedy je připomenout dlužníkovi jeho dluh a také mu dát možnost k dobrovolnému splnění dluhu. Na druhou stranu, pokud už k podání žaloby na dlužníka dojde, mají důkazy o zaslání upomínky pro věřitele značný význam. Tím, že věřitel nejpozději 7 dnů před podáním žaloby zaslal dlužníkovi na adresu pro doručování výzvu k plnění, má věřitel následně při úspěšném řízení právo na náhradu nákladů řízení od žalovaného. V praxi lze postupně zaslat i více upomínek v rámci jedné pohledávky vůči dlužníkovi.

Upomínka by měla obsahovat jasné označení věřitele, dlužníka a také pohledávky ve stanovené výši a z označení nebo textu písemnosti má být evidentní, že se jedná o výzvu k plnění po níž může následovat žaloba. (Fetter, 2012)

3.2.2 Soudní řízení

Neuhradí-li dlužník věřiteli smlouvenou částku v době splatnosti a následně nereaguje ani na výzvy k zaplacení, má věřitel právo vymáhat pohledávku soudně, formou státního donucení. Zahájení soudního řízení probíhá obdobně, jako u rozhodčího řízení – tedy podáním žaloby. Věřitel, resp. žalobce však nemusí být dostatečně obeznámen s požadavky na sepsání správného a úplného znění žaloby, natož s vedením sporu, proto je vhodné nechat se zastupovat kvalifikovaným právním zástupcem.

Žaloba musí dle § 79 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, obsahovat takové označení účastníků řízení, ze kterého jasně vyplývá kdo se řízení účastní a s kým má soud jednat. Je tedy potřeba identifikovat FO i PO natolik přesně, aby byla vyloučena záměna osob, viz část 2.5.1 Smlouva. Další důležitou položkou žaloby je označení věci, které se návrh na zahájení řízení týká; v tomto případě peněžitá hodnota pohledávky s příslušenstvím. Příslušenstvím pohledávky jsou jak úroky, úroky z prodlení tak i náklady spojené s jejím uplatněním v řízení (např. soudní poplatek, odměna právnímu zástupci nebo náklady na vymáhání v obchodních sporech). V žalobě musí žalobce přesně, určitě a srozumitelně vymezit čeho se domáhá (žalobní petit), jelikož soud nemůže účastníkům řízení přiznat jiná práva a uložit jiné povinnosti, než jaké jsou v žalobním petitu navrhovány a následně převzaty do výroku rozhodnutí. Dále je v žalobě nutné vyličit rozhodující skutečnosti, jež vymezují skutkovou podstatu sporu a podle níž uplatňuje žalobce svůj nárok v rozsahu, který umožňuje jednoznačné odlišení uplatněného nároku od jiného skutku. Rozhodující skutečnosti je pak třeba dokázat prostřednictvím dokumentů, které žalobce k návrhu zahájení řízení přiloží. Těmito dokumenty jsou např. smlouva včetně příloh a dodatků, objednávka, dodací list, faktura, upomínky včetně doručenek, podklady dokládající případné částečné plnění od dlužníka s označením data a formy úhrady a další údaje důležité pro soudní řízení.

Podá-li žalobce návrh na zahájení řízení, jehož předmětem je peněžitě plnění, musí žalobce dle zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích uhradit soudní poplatek ve výši 5 % z žalované částky. (Doleček, 2014)

Soudní řízení ve většině případů končí rozsudkem nebo usnesením. Pokud je však provedeno tzv. zkrácené řízení, je jeho rozhodnutím vydán **platební rozkaz**, který nelze vydat v jiném než zkráceném řízení.

V praxi je možné k žalobě připojit návrh na vydání platebního rozkazu, soud ho však může vydat i bez požadavku žalobce. Zahájení zkráceného řízení a stejně tak vydání platebního rozkazu záleží pouze na rozhodnutí soudu. V případě, že soud tuto možnost zamítne, je ve věci nařízeno jednání. Vydání platebního rozkazu závisí na existenci nevyvratitelných nároků, díky kterým lze ve zkráceném řízení rozhodovat i o velkých peněžních částkách.

Platebním rozkazem soud žalovanému ukládá povinnost do 15 dnů od doručení zaplatit žalobci dlužnou částku včetně nákladů na řízení. Ve stejné lhůtě má žalovaný možnost podat odpor proti platebnímu rozkazu u soudu, který jej vydal. Podáním odůvodněného odporu se ruší platební rozkaz a je nařízeno jednání. Platební rozkaz lze doručit výhradně do vlastních rukou, náhradní doručení je vyloučeno.

V současnosti může žalobce podat návrh na platební rozkaz prostřednictvím elektronického formuláře, který podepíše svým zaručeným elektronickým podpisem a odešle soudu. Elektronicky podaným návrhem může žalobce vymáhat plnění do 1 milionu korun. Soud následně po ukončení zkráceného řízení vydá **elektronický platební rozkaz**.

Posledním typem platebního rozkazu, jenž může soud vydat pouze na návrh žalobce, je **směnečný a šekový platební rozkaz**. V tomto případě je žalobce povinen soudu předložit originální směnku nebo šek, dále už je postup stejný jako v předchozích dvou platebních rozkazech. Žalovaný má do 8 dnů (do 15 dnů od 1. 1. 2014) od doručení uhradit požadovanou částku a náklady řízení nebo podat námitky, ve kterých uvede vše, co proti platebnímu rozkazu namítá.

Všechny druhy platebního rozkazu, nebyl-li proti nim podán odpor, mají účinky pravomocného rozsudku.

Ovšem ani úspěšné ukončení soudního řízení věřiteli nezaručuje, že obdrží úhradu za svou pohledávku a její příslušenství. Věřitel má možnost pokračovat ve vymáhání pohledávky pomocí exekučního řízení, jež se vyplatí pouze pokud dlužník disponuje majetkem. (Doleček, 2014)

Zahájení rozhodčího a soudního řízení umožňuje účetním jednotkám tvorbu zákonných opravných položek dle § 8a zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění

základu daně z příjmů, odpis pohledávek a zaúčtování poplatků za rozhodčí i soudní řízení do nákladů (účet 538 – Ostatní daně a poplatky).

3.2.3 Insolvenční řízení

Věřitel je oprávněn podat na dlužníka insolvenční návrh, pokud má vůči němu splatnou pohledávku bez ohledu na to, zda byla předmětem předchozího soudního nebo exekučního řízení a jestliže má dlužník alespoň dva věřitele a není schopen plnit peněžité závazky, jež jsou více jak 30 dní po splatnosti.

Insolvenční návrh podaný věřitelem musí obsahovat dostatečné označení insolvenčního navrhovatele a dlužníka, stejně jako v případě soudního řízení. Dále pak musí věřitel v návrhu uvést:

- rozhodující skutečnosti, které dokládají úpadek dlužníka,
- skutečnosti opravňující k podání návrhu,
- důkazy, kterých se insolvenční navrhovatel dovolává a
- čeho se v insolvenčním návrhu domáhá.

Insolvenční navrhovatel musí k insolvenčnímu návrhu přiložit předepsané přílohy a listinné důkazy, jež v návrhu označil a jimiž dokládá, že má vůči dlužníkovi splatnou pohledávku. K podanému návrhu věřitel připojuje také přihlášku své pohledávky. Insolvenční návrh věřitele je v listinné formě předložen insolvenčnímu soudu a jeho stejnopis je doručen také dlužníkovi do vlastních rukou. Insolvenčnímu navrhovateli může insolvenční soud před rozhodnutím o návrhu uložit ve stanovené lhůtě zaplacení zálohy na náklady řízení.¹⁸

Insolvenční řízení je zahájeno okamžikem, kdy insolvenční návrh dojde příslušnému insolvenčnímu soudu. Tento soud má následně povinnost do 2 hodin od přijetí návrhu zveřejnit pomocí vyhlášky v insolvenčním rejstříku, že insolvenční řízení bylo zahájeno. Je-li insolvenční návrh soudu doručen mimo úřední hodiny, má soud povinnost vyhlášku zveřejnit nejpozději do 2 hodin po začátku pracovní doby následujícího pracovního dne. Dále pak insolvenční soud vyzve věřitele k podání přihlášky pohledávky, pokud tedy chtějí své pohledávky v řízení uplatnit, jelikož k nepřihlášeným pohledávkám soud nepřihlíží. Od okamžiku zveřejnění vyhlášky o zahájení řízení nesmí dlužník nakládat s majetkovou podstatou a s majetkem do ní náležejícím, nerozhodne-li soud jinak.

¹⁸ Internetové stránky Justice. Dostupné z: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/obecne-informace/veritel/insolvenzni-navrh.html> [cit. 2015-01-23]

Příhlášky pohledávek mohou věřitelé podávat od zahájení řízení až do konce lhůty, jež je stanovena v rozhodnutí o úpadku, poté věřitelé postupují dle pokynů insolvenčního správce nebo insolvenčního soudu. Rozhodnutí o úpadku vydává insolvenční soud, existují-li skutečnosti potvrzující dlužníkuv úpadek.¹⁹

Věřitelé mohou přihlásit pohledávky, které již byly uplatněny u soudu, vykonatelné pohledávky, pohledávky vymáhané výkonem rozhodnutí či exekucí, jakož i pohledávky nesplatné nebo vázané na podmínku. Pohledávku lze přihlásit pouze na předepsaném formuláři a přihláška musí obsahovat náležitosti stanovené v zákoně č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Za správnost údajů uvedených v přihlášce pohledávky odpovídá sám věřitel.

Příhlášky pohledávek nejdříve přezkoumá insolvenční správce, především z hlediska přiložených dokladů vůči účetnictví nebo jiné evidenci vedené dlužníkem a následně vyzve dlužníka, aby se k pohledávkám vyjádřil. Insolvenční správce má povinnost sestavit seznam přihlášených pohledávek, ve kterém uvede zajištěné věřitele zvlášť. Poté, co insolvenční soud zveřejní seznam v insolvenčním rejstříku, následuje přezkumné jednání o přihlášených pohledávkách nařízené soudem. Přezkumu se účastní insolvenční správce, dlužník a přihlášení věřitelé a každá z těchto osob má možnost popírat přihlášené pohledávky dle jejich pravosti, výše nebo pořadí uspokojení.²⁰

Po přezkumném jednání svolává insolvenční soud schůzi věřitelů, jejíž účastníky jsou přihlášení věřitelé, dlužník a insolvenční správce. Na schůzi mohou věřitelé přijmout rozhodnutí o způsobu řešení úpadku a neodporuje-li to zákonu, soud jejich rozhodnutí schválí. Každý věřitel, který se schůze účastní, má hlasovací právo dle velikosti své pohledávky, kdy 1 koruna pohledávky odpovídá jednomu hlasu. Platnost rozhodnutí schůze věřitelů závisí na dosažení prosté většiny hlasů přítomných věřitelů. Významné postavení v insolvenčním řízení zaujímají zajištění věřitelé²¹, jelikož mohou rozhodovat o řešení úpadku dlužníka reorganizací; stačí aby o tom na schůzi věřitelů hlasovala min. polovina zajištěných věřitelů

¹⁹ Internetové stránky Justice. Dostupné z: <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/obecne-informace/veritel/zahajeni-insolvenčního-řízení.html> [cit. 2015-01-26]

²⁰ Internetové stránky Justice. Dostupné z: <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/obecne-informace/veritel/pohledavky-a-jejich-prihlaseni-.html> [cit. 2015-01-26]

²¹ Zajištěný věřitel je dle § 2 Insolvenčního zákona: věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem náležícím do majetkové podstaty, a to jen zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva, postoupením pohledávky k zajištění nebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy.

počítaná podle výše jejich pohledávek. Dále mohou zajištění věřitelé dávat pokyny insolvenčnímu správci ohledně správy předmětu zajištění a jejího zpeněžení. Další výhodou zajištěných věřitelů je, že se jejich pohledávky uspokojují ze 100 % výtěžku zpeněžení, který se sníží o max. 4 % výtěžku na náklady spojené se správou, max. 5 % výtěžku na náklady spojené se zpeněžením a ještě o částku připadající na odměnu správci. Výši odměny insolvenčního správce stanovuje zákon č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů, je-li dosažena částka ze zpeněžení předmětu zajištění do 1 mil. korun, správci na odměnu připadá 9 % z výtěžku; v případě vyšší hodnoty zpeněžení se při výpočtu částky postupuje dle § 1 odst. 2 zákona č. 313/2007 Sb.

Pokud má dlužník více jak 50 věřitelů, vzniká jim na schůzi věřitelů povinnost ustanovit věřitelský výbor.²²

Způsoby řešení úpadku:

- oddlužení,
- reorganizace a
- konkurs.

O řešení dlužníkovy úpadku oddlužením může insolvenční soud rozhodnout v případě, že insolvenční návrh podává sám dlužník a současně k němu připojí i návrh na povolení oddlužení. Oddlužení je určeno především pro dlužníky – FO nepodnikatele, jež tedy mají dluhy z běžné činnosti a ne z podnikání (zákon stanoví i určité výjimky). Oddlužení může probíhat zpeněžením majetkové podstaty nebo splněním splátkového kalendáře, kdy o způsobu oddlužení hlasují nezajištění věřitelé. Je-li schváleno řešení úpadku oddlužením, dlužník je zavázán poskytnout nezajištěným věřitelům alespoň 30 % z hodnoty dluhů, během 5 let plnění splátkového kalendáře.²³

Schválí-li insolvenční soud jako způsob řešení úpadku reorganizaci, je dlužníku – podnikateli umožněno pokračovat v podnikatelské činnosti, která je však upravena

²² Internetové stránky Justice. Dostupné z: <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/obecne-informace/veritel/postaveni-veritelu-a-veritelske-organy.html> [cit. 2015-01-26]

²³ Internetové stránky Justice. Dostupné z: <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/obecne-informace/oddluzeni.html> [cit. 2015-01-26]

schváleným reorganizačním plánem tak, aby došlo k ozdravení provozu dlužníkového podniku a k co nejvyššímu uspokojení věřitelů.²⁴

Rozhodnutím o prohlášení konkursu dochází k zpeněžení majetkové podstaty dlužníka a pohledávky nezajištěných věřitelů jsou uspokojeny poměrně z výtěžku zpeněžení. Neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají. K prohlášení konkursu může dojít také v případě, kdy dlužník řádně neplní povinnosti vyplývající z oddlužení nebo reorganizace.²⁵

Zajištění věřitelů se ve všech způsobech řešení úpadku uspokojují zpeněžením předmětu zajištění, po odečtení částky na odměnu správci a nejvýše 9 % výtěžku na úhradu nákladů na správu a zpeněžení.

3.2.4 Exekuční řízení

Nesplní-li dlužník povinnost, jež mu ukládá pravomocné rozhodnutí soudu, má věřitel možnost pokračovat ve vymáhání své pohledávky prostřednictvím výkonu rozhodnutí nebo exekučního řízení. Soud rozhodne o nařízení výkonu rozhodnutí na základě návrhu na výkon rozhodnutí, který podává věřitel. V exekučním řízení je věřitel označován jako oprávněný a dlužník jako povinný. Návrh oprávněného musí obsahovat stejné náležitosti jako žaloba a mimo jiné označení soudu, kterému je návrh podáván anebo označení osoby exekutora, jež má být provedením exekuce pověřen, a aby mohl oprávněný vymáhat pohledávku v exekučním řízení či výkonem rozhodnutí, musí být jeho návrh podložen některým z exekučních titulů.

Za exekuční titul je považováno pravomocné a vykonatelné rozhodnutí soudu, platební rozkaz, vykonatelný rozhodčí nález, notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, platební výměr a další.

Vymáhá-li oprávněný pohledávku v rámci návrhu na výkon soudního rozhodnutí, musí v něm uvést způsob, jakým má být pohledávka vymožena a také majetek, ze kterého bude pohledávka uspokojena; soud je takovýmto vymezením vázán. V případě exekučního návrhu adresovaném přímo vybranému exekutorovi se o nejvhodnější způsob vymáhání i určení majetku pro vymožení stará sám exekutor. (Doleček, 2014)

Výkon rozhodnutí i exekuci ukládající zaplacení peněžité částky (nejběžnější v obchodních vztazích) lze provést:

²⁴ Internetové stránky Justice. Dostupné z: <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/obecne-informace/reorganizace.html> [cit. 2015-01-26]

²⁵ Internetové stránky Justice. Dostupné z: <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/obecne-informace/konkurs.html> [cit. 2015-01-26]

- srážkami ze mzdy,
- příkazáním pohledávky,
- správou nemovité věci,
- prodejem movitých a nemovitých věcí,
- postižením závodu nebo
- zřízením soudcovského/exekutorského zástavního práva na nemovitých věcech.

Exekuční řád navíc uvádí pozastavení řidičského oprávnění. (zákon č. 99/1963 Sb., zákon č. 120/2001 Sb.)

Exekutor požádá do 15 dnů po obdržení exekučního návrhu exekuční soud o pověření provedení exekuce, soud také vydá usnesení o nařízení exekuce. Vyrozumění o zahájení exekuce zasílá exekutor nejdříve oprávněnému, povinnému se doručuje do vlastních rukou bezprostředně před vyhotovením soupisu majetku. Od okamžiku, kdy je povinnému doručeno usnesení o nařízené exekuce, nesmí povinný nakládat se svým majetkem, výjimku tvoří majetek k uspokojování základních potřeb a k běžné obchodní činnosti a správě. Exekutor zjistí, jaký majetek povinnému náleží a na ten, na který je to ze zákona možné, vydá exekuční příkaz, poté je provedena exekuce např. veřejnou dražbou majetku ze soupisu. Výši odměny a náhrady nákladů exekutora stanovuje vyhláška č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, a za jejich úhradu je společně s vymáhanou pohledávkou odpovědný povinný. (Doleček, 2014)

Výkon rozhodnutí je upraven v občanském soudním řádu a exekuční řízení v zákoně č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).

3.3 Účetní a daňové aspekty pohledávek po splatnosti

3.3.1 Opravné položky k pohledávkám

Opravné položky k pohledávkám představují dočasné snížení hodnoty pohledávek, avšak zaúčtovaná hodnota pohledávky se nemění a je tedy k účtování o opravných položkách využíván účet 391 – Opravné položky k pohledávkám. Tvorba opravných položek k pohledávkám je upravena v zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále ZDP), resp. v zákoně č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů (dále ZoR)

a také v zákoně o účetnictví, v prováděcí vyhlášce k tomuto zákonu a Českých účetních standardech pro podnikatele (dále ČÚS).

3.3.1.1 Zákonné opravné položky

Ne vždy získá účetní jednotka dostatečně solventního odběratele a může se tedy stát, že v účetnictví eviduje pohledávky několik měsíců, ne-li let, po splatnosti. V tomto případě jí ZDP i ZoR nabízí poměrně výhodné řešení. K těmto pohledávkám po splatnosti *může* vytvořit zákonné opravné položky a díky nim, zcela nebo postupně, uplatňovat jejich hodnotu do nákladů a snižovat si tak základ daně z příjmů. Aby si účetní jednotky mohly takto počínat, musí jejich pohledávky splňovat zákonem stanovené podmínky.

Opravné položky lze tvořit pouze k rozvahové hodnotě nepromlčených pohledávek splatných po 31. 12. 1994 a zaúčtované podle ustanovení zákona o účetnictví. Rozvahovou hodnotou se podle ZoR rozumí jmenovitá hodnota nebo pořizovací cena pohledávky zaúčtovaná na rozvahových účtech podnikatele bez vlivu změny reálné hodnoty.

Opravné položky mohou být tvořeny ovšem jen k pohledávkám, o kterých bylo v době jejich vzniku účtováno ve výnosech, a takto vzniklý příjem nebyl příjmem osvobozeným od daně z příjmů nebo zahrnovaným do samostatného základu daně z příjmů anebo do základu daně, z něhož je daň počítána zvláštní sazbou. (ZoR)

Pohledávky musí být také prokazatelně vedeny v účetnictví účetní jednotky. Z toho tedy vyplývá důležitá podmínka, a to nutnost vedení účetnictví a zachycení pohledávky ve výnosech při jejím vzniku.

Zákon o rezervách stanoví, k jakým pohledávkám se opravné položky netvoří – například pohledávky vzniklé z titulu cenných papírů a investičních nástrojů, úvěrů, půjček, plnění ve prospěch vlastního kapitálu a další.

Dle zákona o daních z příjmů § 24 odst. 2 písm. i) jsou výdajem na dosažení, zajištění a udržení příjmů jen ty opravné položky, které jsou tvořeny dle zákona o rezervách a v jím stanovené výši. Těmito opravnými položkami jsou:

- opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení (§ 8),
- opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994 (§ 8a),
- opravné položky k pohledávkám z titulu ručení za celní dluh (§8b),
- § 8c - rozvahová hodnota pohledávky bez příslušenství v okamžiku jejího vzniku nepřesáhne částku 30 000 Kč.

V případě, že poplatník nabyl pohledávku postoupením, může postupník tvořit opravné položky k rozvahové hodnotě pohledávky, uhradil-li její pořizovací cenu.

Pokud má věřitel vůči dlužníkovi současně splatné dluhy, není mu povoleno tvořit opravné položky k pohledávkám, pokud nejdříve neprovede vzájemný zápočet pohledávek a závazků. (ZoR)

Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení mohou být tvořeny až do výše rozvahové hodnoty (nepromlčených) pohledávek přihlášených u soudu, a to od zahájení insolvenčního řízení až do konce lhůty stanovené v rozhodnutí soudu o úpadku nebo do konce lhůty - 30 dnů podle insolvenčního zákona, spojí-li soud s rozhodnutím o úpadku rozhodnutí o povolení oddlužení. V případě, že soud povolí jako způsob řešení insolvence reorganizaci, je postačující, aby místo přihlášky pohledávky dlužník správně uvedl věřitelovu pohledávku v seznamu svých dluhů (dle insolvenčního zákona). Na pohledávky přihlášené až po uvedené lhůtě nemohou být tvořeny zákonné opravné položky podle § 8. (ZoR, § 8)

Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994, jejichž tvorba vychází z jejich rozvahové hodnoty, se dělí podle hodnoty pohledávek na nižší nebo vyšší než 200 000 Kč. Pokud hodnota nepřesáhne částku 200 000 Kč, lze vytvořit opravnou položku až do výše 20 %, podmínkou ovšem je, že od konce sjednané lhůty splatnosti uplynulo více než 6 měsíců. (ZoR, § 8a)

K pohledávkám, jejichž hodnota přesahuje 200 000 Kč, mohou být opravné položky tvořeny jen za předpokladu, bylo-li ohledně těchto pohledávek zahájeno rozhodčí, soudní anebo správní řízení. Lhůty od konce splatnosti a procentuální části, do kterých je možno opravné položky tvořit jsou uvedeny v následující Tab. 3.1:

Tab. 3.1 - Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994

Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994		
Měsíce od konce splatnosti	Rozvahová hodnota nad 200 000,-	Max. výše tvorby OP
6	Podmínka zahájení rozhodčího řízení, soudního řízení nebo správního řízení.	20 %
12		33 %
18		50 %
24		66 %
30		80 %
36		100 %

Zdroj: Vlastní zpracování podle § 8a odst. 3 ZoR, ve znění platném do 31. 12. 2013²⁶

Opravné položky k pohledávkám nepatrné hodnoty mohou být tvořeny až do výše 100 % jejich neuhrazené rozvahové hodnoty bez příslušenství pouze pokud jsou splněny následující podmínky:

- nejedná se o pohledávku vymezenou v § 8a odst. 4,
- rozvahová hodnota pohledávky bez příslušenství v okamžiku jejího vzniku nepřesáhne částku 30 000 Kč,
- od konce sjednané doby splatnosti uplynulo nejméně 12 měsíců a
- celková hodnota pohledávek bez příslušenství vzniklých vůči stejnému dlužníkovi, u nichž uplatňuje postup podle tohoto ustanovení, nepřesáhne 30 000 Kč. (ZoR, § 8c)

Opravné položky k pohledávkám uvedené v § 8b ZoR mohou tvořit poplatníci, kteří ručí za celní dluh podle celního zákona, k pohledávkám vycházejícím z titulu ručení za celní dluh. Opravné položky tvoří jen do výše hodnoty pohledávky, která se rovná provedené úhradě celního dluhu. (ZoR, § 8b)

Pro úplnost budou ještě uvedeny 2 novely zákona o rezervách. První z nich je účinná od 1. 1. 2014 a zavádí podstatnou změnu § 8a ZoR, ve kterém již není stanovena výše rozvahové hodnoty pohledávek a ani nutnost zahájení rozhodčího, soudního nebo správního řízení. Opravné položky se k těmto pohledávkám mohou tvořit za podmínky, že od konce

²⁶ Vztahuje se na pohledávky splatné do 31. 12. 2013.

splatnosti pohledávky uplynulo více než 18 měsíců anebo více než 36 měsíců. V prvním případě mohou být zákonné opravné položky tvořeny až do 50 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky a po uplynutí 36 měsíců od konce doby splatnosti až do 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.

Pouze v případě nabytí pohledávky v rámci postoupení, jejíž rozvahová hodnota je vyšší než 200 000 Kč (bez příslušenství), mohou být opravné položky dle tohoto zákona tvořeny jen pod podmínkou zahájení rozhodčího, soudního nebo správního řízení, kterého se poplatník řádně účastní. (ZoR, § 8a, znění platné od 1. 1. 2014)

Druhá novela ZoR nabyla účinnosti 1. 1. 2015 a v § 8a byl snížen počet měsíců z 36 na 30, jež musí uplynout od konce doby splatnosti pohledávky, aby účetní jednotky mohly vytvářet zákonnou opravnou položku až do 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky. Toto ustanovení zákona lze použít pro pohledávky splatné od 1. 1. 2014. (ZoR, § 8a, znění platné od 1. 1. 2015)

Uvedené – nové – znění ZoR má spíše informativní charakter, protože opravné položky takto platné budou moci účetní jednotky tvořit až k pohledávkám vznikajícím v roce 2014. Opravné položky ke starším pohledávkám (vzniklým do konce roku 2013) se budou i nadále řídit původním ustanovením § 8a ZoR platným do 31. 12. 2013.

Opravné položky k pohledávkám podle uvedených ustanovení ZoR mohou účetní jednotky tvořit v období, za které se podává daňové přiznání k dani z příjmů. V tomto období je poplatník povinen ověřit, zda trvají důvody pro tvorbu opravných položek a jestli jsou tyto opravné položky tvořeny ve správné výši, kterou si dle ZoR může uplatnit do základu daně.

Pominou-li důvody pro existenci vytvořených opravných položek nebo pohledávka, k níž byly vytvořeny, byla promlčena, musí účetní jednotka opravné položky zrušit. (ZoR) Pohledávka se stává promlčenou, uběhnou-li od konce její splatnosti tři roky. Tato lhůta neběží po dobu, kdy je s dlužníkem zahájeno řízení a věřitel se ho řádně a včas účastní. (ObčZ)

Další případy, kdy se opravné položky ruší:

- v návaznosti na výsledky insolvenčního řízení nebo pokud byla pohledávka účinně popřena insolvenčním správcem, věřitelem nebo dlužníkem a pokud tak mohli učinit (ZoR, § 8),
- vždy ke dni ukončení podnikatelské nebo samostatně výdělečné činnosti nebo nájmu podniku nebo části podniku,

- vždy ke dni přerušení podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti nebo nájmu podniku, pokud tato činnost nebo nájem podniku nejsou zahájeny do termínu pro podání daňového přiznání za příslušné zdaňovací období, ve kterém došlo k přerušení,
- ke dni účinnosti nájemní smlouvy v případě nájmu podniku,
- ke dni předcházejícímu den zrušení stálé provozovny na území České republiky,
- ke dni předcházejícímu den vstupu do likvidace nebo
- ke dni předcházejícímu den účinnosti rozhodnutí o prohlášení konkursu. (ZoR, § 4 odst. 1)

3.3.1.2 Účetní opravné položky

Účetní jednotky jsou povinny podle § 7 odst. 1 ZoÚ vést účetnictví tak, aby podle něj sestavená účetní závěrka podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky. K tomu se váže další ustanovení zákona o účetnictví, které požaduje, aby hodnota majetku a závazků na konci rozvahového dne zahrnovala také všechna předvídatelná rizika a ztráty, které jsou účetním jednotkám známy. (ZoÚ, § 25 odst. 3) V případě potřeby je tedy nutné vytvářet opravné položky k majetku, které vyjádří jeho reálnou hodnotu a tím zajistí poctivý a věrný obraz účetnictví. (Drbohlav, Pohl, 2011)

Postup tvorby a použití opravných položek je uveden v § 55 vyhlášky č. 500/2002 Sb., kde je stanoveno, že opravné položky se tvoří v případě snížení ocenění majetku v účetnictví prokázaném na základě inventarizace. Stejně jako zákonné opravné položky tak i účetní vyjadřují dočasné snížení hodnoty majetku. Při inventarizaci musí účetní jednotka posoudit výši a odůvodněnost existujících opravných položek.

Opravné položky tvořené na základě ZoÚ, resp. prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu, jsou z hlediska daně z příjmů nedaňovým výdajem, o jejich hodnotu se tedy zvyšuje základ daně. (ZDP, § 25 odst. 1 písm. v), § 23 odst. 3 písm. a) bod 2)

Pokud však účetní jednotka tvoří opravné položky, které odpovídají podmínkám a výši podle ustanovení ZoR jsou daňově uznatelné.

Účetní opravné položky k pohledávkám se tvoří na jiném základě než zákonné a mohou se od nich lišit, stále se ovšem musí jednat o nepromlčené pohledávky. Účetní opravné položky mohou být i vyšší než zákonné, nesmí však přesáhnout rozvahovou hodnotu pohledávky.

3.3.1.3 Účtování opravných položek k pohledávkám

Český účetní standard pro podnikatele č. 005 – Opravné položky uvádí, jakým způsobem účetní jednotka zachycuje tvorbu a rušení opravných položek v účetnictví. Opravné položky, zákonné i účetní, se účtují do nákladů, to stanoví § 55 vyhlášky č. 500/2002 Sb. Na ten navazuje i Český účetní standard pro podnikatele č. 019 – Náklady a výnosy.

Podle výše uvedených ČÚS je postup zaúčtování následující:

- Tvorba opravných položek k pohledávkám: hodnota opravné položky se zaúčtuje na příslušném účtu účtové skupiny 39 – Opravná položka k zúčtovacím vztahům a vnitřní zúčtování na straně DAL (níže v předkontaci jen D) a ze skupiny 55 – Odpisy, rezervy, komplexní náklady příštích období a opravné položky provozních nákladů si účetní jednotka zvolí (vytvoří) příslušný nákladový účet, který se týká buď zákonných nebo účetních opravných položek, a účtuje na straně MÁ DÁTI (v předkontaci jen MD). Vytvoření syntetických účtů k těmto opravným položkám s rozdílným dopadem do základu daně z příjmů je tedy velmi vhodné.
 - V praxi je nejčastěji tvorba opravných položek zaúčtována následujícím způsobem:
 - zákonné opravné položky MD 558 / D 391,
 - účetní opravné položky MD 559 / D 391.
- Pokud účetní jednotka při sestavování účetní závěrky nebo daňového přiznání zjistí, že opravné položky jsou vyšší než by měly být nebo již pominul důvod jejich tvorby, zaúčtuje jejich snížení, resp. zrušení opačně jako jejich tvorbu:
 - zákonné opravné položky MD 391 / D 558,
 - účetní opravné položky MD 391 / D 559.

Účet opravných položek ze skupiny 39 nesmí mít aktivní zůstatek. (vyhláška č. 500/2002 Sb.)

3.3.2 Odpis pohledávek

Obecně se odpisem rozumí trvalé snížení hodnoty majetku. Odpis se stejně jako opravné položky zaúčtuje na příslušný nákladový účet. Pohledávky se odepisují z důvodu nedobytnosti.

3.3.2.1 Jednorázový odpis pohledávek

Chce-li účetní jednotka daňově odepsat pohledávku, musí postupovat podle ustanovení § 24 odst. 2 písm. y) ZDP. Pohledávka, která má být odepsána, musela být při vzniku zaúčtována ve výnosech a tento výnos nesměl být osvobozen od daně, zároveň k této pohledávce mohly být uplatněny zákonné opravné položky nebo k ní nebylo možno tvořit opravnou položku dle ZoR, protože od její splatnosti uběhlo méně než 6 měsíců (nově 18 měsíců) a u pohledávek nabytých postoupením se jmenovitou hodnotou vyšší než 200 000 Kč, u kterých nebylo zahájeno rozhodčí, soudní nebo správní řízení.

Daňově můžeme odepsat pohledávku za dlužníkem, který je vymezen v šesti bodech § 24 odst. 2 písm. y) ZDP. Jedná se o dlužníka:

- u něhož soud zrušil konkurs, protože jeho majetek je zcela nepostačující, a pohledávka byla věřitelem přihlášena u insolvenčního soudu a měla být vypořádána z majetkové podstaty,
- který je v úpadku nebo mu úpadek na základě výsledků insolvenčního řízení hrozí,
- který zemřel, a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáháním na dědicích dlužníka, který byl právnickou osobou a zanikl bez právního nástupce a věřitel nebyl s původním dlužníkem spojenou osobou,
- na jehož majetek, ke kterému se daná pohledávka váže, je uplatňována veřejná dražba, a to na základě výsledků této dražby,
- jehož majetek, ke kterému se daná pohledávka váže, je postižen exekucí, a to na základě výsledků provedení této exekuce.

Pokud by účetní jednotka chtěla provést jednorázový odpis do plné výše neuhrazené části hodnoty pohledávky za výše uvedeným dlužníkem, musela by možnost takového odpisu doložit průkaznými doklady. Průkaznými doklady jsou např. usnesení soudu o zrušení nebo zamítnutí konkursu, výpis z matriky zemřelých, rozhodnutí soudu o dědictví, doklady o výmazu právnické osoby z obchodního rejstříku, doklady o výsledku exekuce a další.

Den, kdy může účetní jednotka odpis pohledávky zaúčtovat je stejný jako den nabytí právní moci uvedených dokladů.

3.3.2.2 Účetní odpis pohledávek

Účetní odpis pohledávek je obdobně jako účetní opravná položka nedaňovým výdajem. Účetní jednotka takovéto odpisy tvoří na základě své vlastní vnitropodnikové

směrnice, ve které si vymezí případy, kdy se k nedaňovému odpisu pohledávky přistoupí. Mezi situace, kdy je vhodné tento odpis uplatnit patří např. náklady na vymáhání pohledávky by převýšily výnos z pohledávky plynoucí, dlužník je na základě potvrzení příslušných orgánů (policie) neznámého původu a jiné.

3.3.2.3 Účtování odpisu pohledávek

Podle ČÚS č. 005 může účetní jednotka odepsat pohledávku, u které vytvořila opravnou položku v plné výši nepromlčené pohledávky, zároveň však zaúčtuje zrušení této opravné položky. Výjimku tvoří pohledávky za dlužníky v konkursním a vyrovnacím řízení.

Odepsané pohledávky se nadále sledují v podrozvahové evidenci, protože v budoucnu může dojít k jejich uhrazení, i když je to málo pravděpodobné. Pokud by k takové úhradě přece jen došlo, půjde o daňově uznatelný výnos. (ČÚS č. 005)

Odpis pohledávek se zaúčtuje na vrub nákladového účtu skupiny 54 – Jiné provozní náklady souvztažně ve prospěch některého účtu pohledávek z účtové třídy 3 – Zúčtovací vztahy.

Příklad zaúčtování odpisu pohledávky za odběratelem: MD 546 / D 311.

V případě účtu 546, který by byl určen pro odpis pohledávky, by bylo vhodné vytvořit analytické účty. Ty by oddělovaly odpisy daňově účinné od neúčinných.

4. Analýza a vyhodnocení pohledávek po splatnosti ve vybrané společnosti

V této kapitole bude uveden stručný popis vybrané společnosti, nastíněn chod společnosti z pohledu účetnictví, odpovědnosti a způsobu řízení pohledávek v rámci kreditního rizika, dále budou následovat způsoby zajištění a vymáhání pohledávek z pohledu praktického použití ve společnosti. Poté bude provedena analýza pohledávek ve společnosti a souhrnné vyhodnocení zjištěných skutečností.

4.1 Charakteristika vybrané společnosti

Společnost Delta, a. s. je podnik s dlouholetou tradicí, jež sahá až do roku 1850, kdy byl zahájen prvopočátek výroby. Od tohoto roku došlo k velkému vývoji, kdy se společnost postupně měnila a rozšiřovala nabídku produkce. V současnosti jde o výrobní společnost, která se specializuje na výzkum, vývoj, výrobu, prodej, opravy a servis nákladních automobilů včetně jejich modifikací, speciálních automobilů, sestav, podsestav a součástí nákladních automobilů a jejich modifikací, přívěsů, návěsů, nadstaveb a tahačů a jejich dílů, pístových motorů včetně souvisejících technických služeb.

Díky jedinečnosti své produkce si společnost Delta, a. s. dokázala získat významné postavení na domácím i zahraničním trhu a i nadále si jej udržuje. Mezi přední zákazníky na domácím – českém a slovenském - trhu patří Armáda ČR, Hasičský záchranný sbor ČR, Ozbrojené síly SR, Revitrans a.s. nebo Lesy Slovenské republiky. Zahraniční obchod je uskutečňován především s Ruskem, Izraelem, Indií, zeměmi Arabského poloostrova, Austrálií a Evropou.

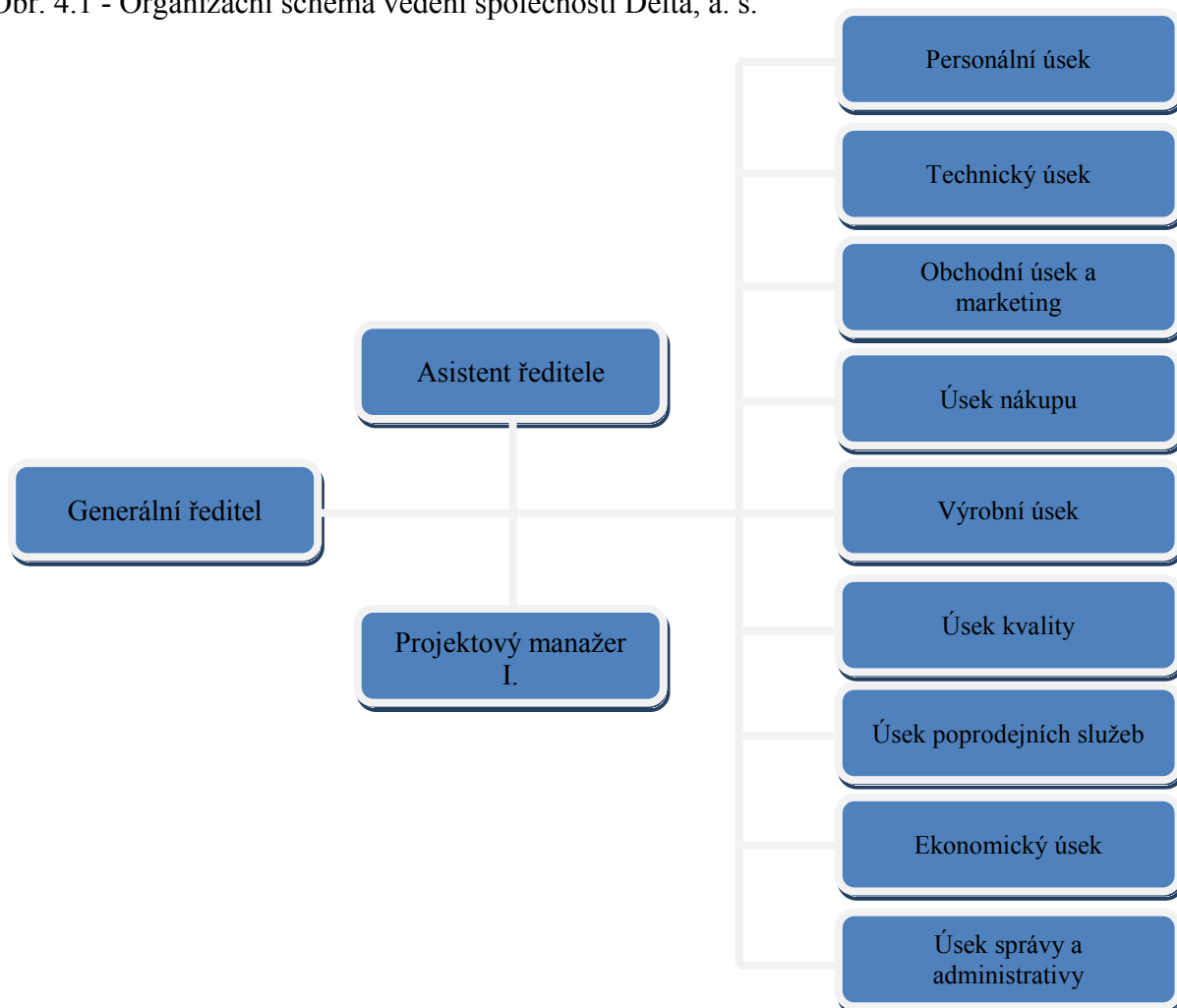
Společnost Delta, a. s. je mateřská společnost, jež má dvě dceřiné společnosti Kappa, a. s. a Omega, a. s. Společnost Kappa, a. s. je slévárenský podnik a společnost Omega, a. s. je kovárna. Obě tyto společnosti mají podobně dlouhou historii jako společnost mateřská a byly zřízeny především jako její hlavní dodavatelé. V dnešní době již obě dceřiné společnosti dodávají své výrobky i ostatním zákazníkům.

S počtem zaměstnanců vyšším než 950 patří společnost Delta, a. s. mezi větší podniky a společně s dceřinými společnostmi zaměstnává přes 1 500 lidí (z toho Kappa, a. s. cca 350 a Omega, a. s. cca 200).

Z důvodu zachování anonymity je vybraná společnost v celém textu diplomové práce označována pod fiktivním názvem, a proto také nejsou výše uvedeny podrobnější informace o společnosti, což platí i pro uvedené dceřiné společnosti.

Organizační struktura je ve společnosti Delta, a. s. velmi členitá, na Obr. 4.1 je tedy zachycena jen její část týkající se vedení společnosti.

Obr. 4.1 - Organizační schéma vedení společnosti Delta, a. s.

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2 Účetnictví a řízení pohledávek ve společnosti

Vedení účetnictví je ve společnosti Delta, a. s. (dále jen společnost Delta) upraveno organizační směrnicí - **Účetní pravidla společnosti Delta**, jejíž znění vychází z ustanovení zákona o účetnictví, z vyhlášky č. 500/2002 Sb., z ČÚS pro podnikatele a koresponduje s ustanoveními daňových zákonů. Účetnictví akciové společnosti tedy musí být úplné,

průkazné, správné, srozumitelné, přehledné, musí být vedeno způsobem zaručujícím trvalost účetních záznamů a musí podávat věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví.

Finanční účetnictví je ve společnosti Delta zajišťováno pomocí síťového účetního softwaru ISO na personálních počítačích v databázovém prostředí Fox Pro, kdy se schválené účetní doklady ručně nebo načtením souborů z jiných subsystémů informační soustavy průběžně zpracovávají do deníků (deníky došlých faktur, vydaných faktur, výpisů z peněžních ústavů, vnitřních dokladů, pokladních dokladů aj.). Deníky prokazují zaúčtování všech účetních případů v účetním období. Mezi informační subsystémy patří informační systém řízení výroby (BaaN), jenž slouží pro účtování v oblasti zásob materiálu, nedokončené výroby a hotových výrobků; dále pak subsystém mezd (Target), subsystém pro odpisy a zaúčtování zůstatkových cen při vyřazení dlouhodobého nehmotného i hmotného majetku a k účtování o přírůstcích a úbytcích takového majetku (Oracle) a subsystém nářadí k účtování o došlých fakturách, příjmech a výdejích speciálního nářadí (Sysklas). Data z těchto subsystémů se do hlavního systému ISO načítají v rámci souboru denních resp. měsíčních účetních případů.

Osoby odpovědné za účetní případy a za jejich schválení jsou zaměstnanci na různých úrovních, kteří mají oprávnění rozhodovat o uskutečnění příslušných hospodářských operacích. Okruh a míra těchto oprávnění vyplývá z rozhodnutí představenstva, generálního ředitele, charakteru funkčního zařazení a vykonávané činnosti příslušných zaměstnanců. Tito zaměstnanci plně odpovídají za to, že účetní případ, o jehož provedení v rámci svého oprávnění rozhodli a jehož uskutečnění schválili, je v souladu s právními předpisy, podpisových řádem společnosti a jejími zájmy. Schválení účetního případu prokazuje oprávněný zaměstnanec na účetním dokladu svým podpisem a schvalovacím razítkem na jeho jméno. **Podpisový a schvalovací řád** je další směnicí, jež upravuje rozdělení podpisových a schvalovacích oprávnění ve společnosti. Písemnosti v závazkových vztazích musí být ve společnosti Delta vždy podepsány/schváleny současně dvěma osobami, první osobou je ředitel příslušného úseku a druhou je buď vedoucí věcně příslušného odboru, nebo příslušný specialista podřízený oprávněnému řediteli.²⁷

²⁷ Například: smlouvy o prodeji výrobků nebo poskytování služeb, smlouvy o výpůjčce vozidel nebo dealerské smlouvy patří do schvalovací kompetence **obchodního ředitele**, smlouvy o prodeji náhradních dílů a poskytování služeb včetně servisu nebo servisní smlouvy může schvalovat ředitel **poprodejních služeb**. Jedná-li se o zajištění a vymáhání pohledávek, jako je smlouva o pojištění pohledávek, postoupení pohledávek, nabytí pohledávek, neuplatnění a odpuštění úroků z prodlení a sankcí, uznání závazků, uzavření dohody o splátkovém kalendáři, tak oprávnění ke schválení těchto úkonů náleží **ekonomickému řediteli**. Samozřejmě, že k podpisu uvedených ředitelů musí být připojen i podpis druhé oprávněné osoby.

Osoby odpovědné za zaúčtování účetních případů jsou účetní a ekonomičtí zaměstnanci, kteří účetní doklad opatřují účtovacím předpisem. Jedná se o zaměstnance ekonomického úseku – odboru účtáren a daní nebo mzdové účtárny. Při zaúčtování účetního dokladu se zjišťuje, zda účetní doklady mají předepsané náležitosti dle ZoÚ nebo dle zákona o DPH (v případě daňových dokladů) a zda operace, které účetní doklady obsahují, byly schváleny zaměstnancem odpovědným za účetní případ. Provedení zaúčtování prokazuje příslušný zaměstnanec svým podpisem.

Další velmi důležitou organizační směrnicí je směrnice **Řízení kreditního rizika**, jejímž účelem je stanovení podmínek, za kterých bude společnost Delta vstupovat do obchodních vztahů při prodeji vozidel, náhradních dílů a služeb, dále přiřazení povinností a odpovědností za jednotlivé aktivity procesu řízení kreditního rizika. Cílem směrnice je stabilizace a spolehlivost cash flow, minimalizace objemu pohledávek po lhůtě splatnosti, aktivní a systematický přístup hodnocení odběratelů z pohledu kreditního rizika a omezení rizika platební neschopnosti či nevěle odběratelů využitím vhodných finančních nástrojů. Tato směrnice je adresována především zaměstnancům obchodního úseku, úseku poprodejních služeb a ekonomického úseku v souvislosti s jejich pracovní náplní.

- Pracovníci obchodního úseku a úseku poprodejních služeb např. navrhuji ke schválení představenstvu společnosti všeobecné prodejní a dodací podmínky a pro plánovací období konkrétní ceníky a platební podmínky, zakládají nového odběratele, nového autorizovaného dealera, nový autorizovaný servis, nového autorizovaného prodejce náhradních dílů, zpracovávají nabídku pro odběratele, uzavírají, mění a ruší dílčí kupní smlouvy, odpovídají za zadání zakázky do výroby a za fakturaci odběrateli, sledují inkasa podle splatnosti a odpovídají za vývoj a vymáhání pohledávek.
- V obchodním úseku dochází ke zpracování kalkulačního listu pro obchodní případ na prodej vozidel.
- Ekonomický úsek je v této směrnici zastupován zaměstnancem, jenž vykonává funkci kreditního manažera, a který uvolňuje:
 - zpracované kalkulační listy pro obchodní případ prodeje vozidel a nabídky na prodej náhradních dílů a služeb nad 3 mil. Kč a
 - všechny příkazy k fakturaci na prodej vozidel, náhradních dílů a služeb nad 3 mil. Kč.

Obchodní případy a jejich podmínky, které kreditní manažer neschválí, jsou předány k rozhodnutí ekonomickému řediteli, jenž také rozhoduje o navržených nových

autorizovaných dealerech, servisech a prodejcích náhradních dílů a také spolupracuje při sledování inkas dle splatnosti a kontrole pohledávek po splatnosti. Mezi zásady při řízení kreditního rizika patří:

- zákaz prodeje odběrateli, pokud vůči němu společnost eviduje pohledávky více než 10 dnů po splatnosti. Povolen je prodej zajištěný 90% zálohou, bankovní zárukou nebo akreditivem,
- obchodní ředitel a ekonomický ředitel, nebo ředitel poprodejních služeb a ekonomický ředitel společně rozhodují o povolení prodeje, pokud kupní cena v jednotlivém případě přesahuje 30 mil. Kč, nebo by realizací dané zakázky přesáhly pohledávky vůči odběrateli 30 mil. Kč,
- bez schválení kalkulačního listu nesmí prodejce odeslat nabídku na prodej vozidel, uzavřít kupní smlouvu a zadat vozidlo do výroby a
- použití prodejních podmínek na prodej náhradních dílů a služeb mimo rámec schválených představenstvem společnosti rozhoduje v limitu do 3 mil. Kč ředitel poprodejních služeb.

Na směrnici o řízení kreditního rizika dále navazují další směrnice, které však již s tématem práce nesouvisejí, a proto ani nebudou uvedeny.

4.3 Způsoby zajištění pohledávek ve společnosti

Kontakuje-li obchodní úsek nebo úsek poprodejních služeb nový zákazník, je nutné vyplnění formuláře Dodavatel – odběratel / New business relation. Tento formulář vyplní buď obchodní referent sám, nebo jej pošle k vyplnění přímo odběrateli. Formulář byl vytvořen společností Delta dle jejich potřeb a je k nahlédnutí v Příloze 1. Po získání základních údajů o odběrateli je tento formulář dále pracovníkem ekonomického úseku ověřen dle informací ve veřejném rejstříku, obchodním věstníku, živnostenském rejstříku a podle výsledku hospodaření. Pokud se jedná o ověření bonity zahraničních odběratelů, využívá společnost Delta služby pojišťovací společnosti Coface, která také poskytuje obchodní informace o firmách.

Následná kontrola odběratelů, resp. dealerů spočívá v pravidelném ročním ověřování informací týkajících se hodnoty dlouhodobého majetku, vlastního kapitálu, cizích zdrojů z celkových pasiv v %, tržeb, provozního výsledku hospodaření a objemu nákupů ze společnosti Delta. Dále je vyhodnocena jejich platební morálka a dochází také k subjektivnímu hodnocení rizikovosti odběratele.

Ve společnosti Delta je uzavření **smlouvy** bráno jako naprostý základ vzniku obchodního vztahu. Společnost v rámci své podnikatelské činnosti uzavírá běžné kupní smlouvy anebo smlouvy o dílo, zvláštní typ smluv pak tvoří dealerské a servisní smlouvy, jež úzce souvisí s vyráběnými produkty. Dealerská smlouva opravňuje dealera – distributora zboží k distribuci a prodeji vozidel, k provádění jejich servisu a k prodeji náhradních dílů. Tato smlouva stanoví ve své podstatě práva a povinnosti jak dealera, tak také dodavatele (společnost Delta), jež musí obě strany dodržovat a vlastní prodej daného zboží se uskutečňuje až na základě samostatných písemných kupních smluv mezi dodavatelem a dealerem, a to prostřednictvím zaslání písemné objednávky dealerem dodavateli a jejího následného písemného potvrzení dodavatelem. Jak je z textu patrné, ústní formy smluv a dodatků jsou v rámci smluvních vztahů neplatné. Uzavřením dealerské smlouvy se dodavatel zavazuje prodávat dealerovi a dealer se zavazuje od něj nakupovat za dealerské ceny. Prodává-li dealer dané zboží posléze už konkrétnímu zákazníkovi, je oprávněn takto činit za cenu libovolnou, nestanoví-li dodavatel cenu maximální. Maximální cenu určenou dodavatelem nesmí dealer překročit. Dealer zaplatí kupní cenu dodavateli buď prostřednictvím neodvolatelného dokumentárního akreditivu nebo zálohově. Obdobné podmínky platí i v případě servisní smlouvy, kterou uzavírá dodavatel s autorizovaným servisem, jakožto poskytovatelem služeb, který je oprávněn prodávat smluvní náhradní díly a provádět servis vozidel. Takovéto činnosti jsou opět dohodnuty v samostatných písemných kupních smlouvách. Prodej smluvních náhradních dílů je mezi dodavatelem a servisem uskutečňován za tarifní ceny, jež představují maximální doporučené ceny pro konečné zákazníky. K tarifní ceně je autorizovanému servisu poskytnut rabat, jehož výši určuje společnost dle svých pravidel.

Je-li předmětem kupní smlouvy prodej vozidla společnost Delta požaduje zaplacení **zálohy**. Tato zálohová platba je nejčastěji ve výši 10 % z kupní ceny, jenž musí být odběratelem nebo dealerem uhrazena do určitého dne od uzavření smlouvy, ať už v rozmezí několika dnů nebo i měsíců. Druhá část zálohy ve výši 80 % kupní ceny musí být uhrazena před převzetím vozidla a zbývající doplatek 10 % z kupní ceny je odběratel povinen uhradit ve lhůtě splatnosti 30 dnů ode dne dodání vozidla. První desetiprocentní záloha slouží především jako určité „stvrzení“ pro zadání do výroby. Obchoduje-li společnost Delta s dealerem, s jehož platební morálkou má špatné zkušenosti, požaduje zaplacení zálohy ve výši 30 % z kupní ceny do 10ti dnů od podpisu kupní smlouvy a 70 % před převzetím vozidla. V kupních smlouvách může být sjednána i jiná výše záloh, záleží na původu odběratele, jeho platební morálce nebo typu dodávaného vozidla (standardní versus

nestandardní zakázková úprava); např. jiná výše záloh je v rámci zemí Evropské unie a vůči Rusku. Jedná-li se o náhradní díly, je zaplacení jejich kupní ceny požadováno do 30 dnů od vystavení daňového dokladu za zboží.

Součástí výše uvedených smluv bývá také ujednání o **smluvní pokutě**. Smluvní pokutu je povinen hradit kupující, jenž je v prodlení s placením, a to např. ve výši 0,03 % z fakturované částky za každý den prodlení. Smluvní pokuty jsou ve společnosti Delta, až na výjimky, stanovovány procentní sazbou. V případě dealerských smluv platí také ujednání o smluvní pokutě, kterou je dealer povinen zaplatit, je-li v prodlení s převzetím zboží více jak 1 měsíc. V této situaci je dodavatel oprávněn odstoupit od příslušné kupní smlouvy a také má právo na smluvní pokutu, která může být ve výši i 10 % kupní ceny neodebraného zboží.

Společnost Delta stanovuje především v dealerských a servisních smlouvách také smluvní **úroky z prodlení**, neplatí-li odběratel řádně a včas. Takovéto smluvní úroky z prodlení jsou např. ve výši 0,05 % z dlužné částky za každý den prodlení. Z ostatních kupních smluv, nestanoví-li společnost jinak, jsou uplatňovány úroky z prodlení podle nařízení vlády, a to čtvrtletně z faktur zaplacených po splatnosti.

Součástí všech výše uvedených smluv je také ustanovení, které se týká přechodu **vlastnického práva**. V případě prodeje vozidel je stanovena výhrada vlastnického práva dodavatele do okamžiku zaplacení úplné kupní ceny. Je-li předmětem smlouvy prodej náhradních dílů, přechází vlastnické právo k těmto věcem na odběratele v okamžiku převzetí zboží nebo zaplacením kupní ceny podle toho, která skutečnost nastane dříve.

Dalšími často používanými zajišťovacími prostředky ve společnosti Delta jsou **bankovní záruka** a **dokumentární akreditiv**. Tyto způsoby zajištění jsou využívány především při obchodování s novými odběrateli, se kterými nemá společnost zkušenosti anebo s takovými, se kterými má společnost z minulosti zkušenosti negativní, a dále pak u odběratelů se špatným ratingem. Bankovní záruka nebo dokumentární akreditiv jsou používány také u velkoobjemových zakázek – nad 1 milion korun. Z hlediska původu odběratelů jsou tyto bankovní služby využívány z 90 % vůči zahraničním odběratelům, 10 % tedy připadá na tuzemské zákazníky. Jedná-li se o veřejné zakázky jak české, tak i zahraniční, je obchod uskutečňován přes dokumentární akreditiv.

V roce 2010 si společnost Delta nechala vyhotovit srovnání nabídek na **pojištění pohledávek** makléřskou firmou Respect Ostrava, s. r. o., která porovnávala nabídky pojišťovacích společností KUPEG úvěrová pojišťovna, a. s., Euler Hermes Europe SA, Atradius Credit Insurance N.V. a Coface. Mezi hodnotící kritéria patřily: lhůty – max. lhůta splatnosti pohledávek, karenční lhůty a lhůty pro ohlášení nezaplacených pohledávek, max.

náhrada škody, poplatky, spoluúčast, minimální pojistné, pojistná sazba, modelové roční pojistné při škodním i bezeškodním průběhu a další. Na základně získaných informací uzavřela společnost Delta smlouvu o pojištění pohledávek s firmou Atradius. Touto firmou si společnost Delta nechává pojistit pohledávky, které zahrnují kontrakty s opakujícími se odběrateli, resp. dealery a které mají odloženou splatnost. V případě pohledávek vzniklých z prodeje vozidel může být pojištěno zbývajících 10 % hodnoty vozidla, které musí dealer uhradit v době splatnosti nebo např. s dealery pro Rusko se pojišťují pohledávky, jímž je odložena splatnost 70 % hodnoty vozidla na 60 dnů místo běžných 30; pojišťují se však i pohledávky s odloženou splatností související s prodejem náhradních dílů, neboť těchto prodejů společnost Delta eviduje více. V současné době má společnost Delta pojištěny pohledávky vůči 14 tuzemským a 11 zahraničním dealerům. Pojistný (úvěrový) limit, který by společnost na jednotlivé dealery požadovala, se pohybuje okolo 10 – 30 milionů korun, avšak je na pojišťovně jak daného dealera vyhodnotí a stává se, že jsou poskytnuty pojistné limity pouze na 1 nebo 3 miliony korun/dealera; zatím pouze v rámci jednoho dealera se společnosti Delta podařilo 30 milionový pojistný limit získat. Společnost Delta ke každému 20. v měsíci posílá firmě Atradius hlášení o stavu neuhrazených pojištěných pohledávek a Atradius naopak měsíčně zasílá společnosti Delta, v rámci fakturace za služby, hlášení o pojistném dle pojišťovaných subjektů. Za loňský rok 2014 zaplatila společnost Delta na pojistném cca 742 tis. korun, pojistná sazba se pohybuje okolo 0,2 % a doposud nikdy nedošlo ke vzniku pojistného případu.

Služby **faktoringové společnosti** se začaly ve společnosti Delta ve velké míře využívat až od roku 2013, kdy byla uzavřena faktoringová smlouva s ČSOB Factoring, a. s. Této faktoringové společnosti jsou postupovány pohledávky vůči dealerům s odloženou splatností, jež se týkají pouze prodeje vozidel a také pohledávky vůči státním organizacím, které jsou považovány jako „bezpečné“ a proto je jim odložena splatnost. Za postoupené pohledávky společnost Delta obdrží okamžitou úhradu ve výši 85 % jejich hodnoty a zbýající část poté, co celou pohledávku uhradí faktorovi odběratel. Faktoringový poplatek se pohybuje okolo 2,5 až 3 %. Využití faktoringu přineslo společnosti Delta nový zdroj financování, kdy nemusela financovat svůj provoz v tak velké míře z různých úvěrů a půjček. Další faktoringovou smlouvu uzavřela společnost Delta v roce 2014 se společností Bibby Financial Services, a. s. Také této faktoringové společnosti jsou postupovány pohledávky s odloženou splatností, avšak jedná se o pohledávky, které eviduje pouze jedna divize společnosti zabývající se exportem vozidel. Poskytované služby tohoto faktora jsou oproti prvnímu dražší – faktoringový poplatek se pohybuje nad 4 %. Spolupráce s faktoringovou

společností probíhá tak, že je jí postoupena určitá pohledávka, za kterou obdrží společnost Delta smlouvenou částku, avšak faktorovi je poskytnuta pohledávka vyšší hodnoty jako zajištění (jistota). V obou případech je faktoring sjednáván jako regresní a nezaplatí-li odběratel faktoringové společnosti, musí společnost Delta vrátit přijaté peníze a převzít zpět pohledávku, kterou následně sama vymáhá.

4.4 Způsoby vymáhání pohledávek ve společnosti

Z důvodu ověření existence a velikosti pohledávek jsou ve společnosti Delta využívány konfirmační dopisy²⁸, a to především k 31. 12. daného účetního období, kdy jich společnost rozesílá okolo 200 až 250. Některé konfirmační dopisy, které se vracejí do společnosti, mají ve svém obsahu větu „závazky uznáváme co do důvodu i výše“ a ve společnosti je potřeba rozhodnout, zda toto uznání závazku schválí. Pokud společnost Delta potřebuje **uznání závazku**, písemně vyhotoví přímo Uznání závazku, ve kterém by měl následně odběratel (jeho statutární orgán) uznat uvedené faktury co do důvodu i výše. Takovéto uznání závazku je využíváno převážně před postoupením pohledávek, aby měla společnost jistotu, že postupuje uznané pohledávky a předešla tak problémům nebo průtahům; dále pak v případech, kdy má společnost dlužníka se kterým chce sepsat splátkový kalendář apod.

Při vymáhání některých pohledávek využívá společnost Delta služby **inkasní společnosti** B4B INKASSO, s. r. o. Inkasní firmě společnost postoupí pohledávky s menšími částkami, které nejsou zajištěny výše uvedenými zajišťovacími prostředky nebo se jedná o starší pohledávky, kdy se ještě tolik nedbalo na jejich zajištění. Spolupráce s inkasní firmou probíhá na základně mandátní smlouvy a vymáhání pohledávek je uskutečňováno na účet společnosti Delta, která poté obdrží fakturu k úhradě provize. Velikost provize si inkasní firma stanovuje dle stáří pohledávky a teritoria odběratele. Za vymáhání tuzemských pohledávek je účtována provize od 4 do 10 % podle toho, zda jsou pohledávky 60, 61 – 180 a více než 181 dnů po splatnosti. V případě zahraničních zákazníků je navíc stanovena pevná taxa za ověření odběratele a pohledávky. Výše tohoto zpracovatelského poplatku se liší podle země, ze které odběratel pochází a začíná na 600 Kč (Slovensko) a může činit až 3 000 Kč a více (např. Dánsko, Kanada, Rusko, Turecko). Provize za tyto zahraniční

²⁸ Konfirmační dopisy se používají k ověření zůstatků na účtech pohledávek a závazků k 31. 12. daného účetního období. Dopisy pro tuto kontrolu rozesílá odběratelům a dodavatelům účetní jednotka sama nebo její auditor v rámci auditu účetní jednotky. Internetové stránky Akademie věd České republiky. Dostupné z: <http://ekonomicke.avcr.cz/ucetnictvi-zalozka/ucetnictvi/audit-ucetni-zaverky.html> [cit. 2015-03-30]

pohledávky se pohybují od 12 až do 27 %. Pohledávky postupované inkasní firmě jsou již včetně vypočteného úroku z prodlení ke dni předání pohledávky. Většinou dochází k vymození pohledávky včetně úroků, ale jsou i případy, kdy inkasní firma oznámí společnosti, že dlužník má několik exekucí a je pak na společnosti, jestli se rozhodne pokračovat soudním vymáháním. Za takovýchto okolností společnost zváží, zda by další výlohy nebyly neadekvátní k možnému uspokojení a může následovat odpis pohledávky, který schvaluje představenstvo společnosti. Na takovéto pohledávky je však již zpravidla v účetnictví vytvořena opravná položka na celkovou hodnotu pohledávky.

Zápočet vzájemných pohledávek a závazků je ve společnosti Delta velmi častý způsob řešení pohledávek a v nejvyšší možné míře je uskutečňován v rámci dohody obou stran o zápočtu pohledávek a závazků. Ročně je ve společnosti vystaveno přes tisíc dohod a vystavují se zpravidla jednou týdně na základě sestav pohledávek. Běžně dochází k zápočtu pohledávek denně, jakmile se společnosti naskytne příležitost k zápočtu a je od druhé strany potvrzeno, že zápočet lze provést. Ve společnosti však dochází k situacím, kdy je určitá faktura ještě v uznávacím procesu společnosti (zjednodušeně se jedná o ověření došlých faktur s objednávkami) a je pak potřeba každý den ověřovat, kdy už může být započtena. Pohledávky jsou tedy často započítávány ještě v době jejich splatnosti. Velký objem zápočtů pohledávek a závazků probíhá s dceřinými společnostmi a může se jednat i o vícezápočty mezi dceřinými společnostmi, ale i s cizími firmami. Jednostranné zápočty se ve společnosti Delta používají pouze, pokud jsou vyčerpány ostatní možnosti a více je preferována dohoda mezi stranami. Přesto ale v poslední době mnoho firem společnosti jednostranné zápočty posílá, tak jak jim to oznámí jejich účetní systém, což pro malé firmy neznamená problém, ale ve společnosti jako je Delta to překážkou je, neboť daná faktura odpovídající pohledávce je teprve v uznávacím procesu nebo už byla uhrazena a jednostranný zápočet je třeba rozporovat. Firma, jež jednostranný zápočet poslala, už ho má zaúčtovaný a společnost Delta pak musí řešit přeplatky apod.

Prostřednictvím **postoupení pohledávek** společnost řešila kooperaci se slovenskými firmami, které nakupovaly výrobky od dceřiných společností Kappa, a. s. nebo Omega, a. s. a po úpravě tyto výrobky prodávaly společnosti Delta. Dceřiná společnost měla pohledávku za slovenskou firmou a společnost Delta zase závazek vůči slovenské firmě. Z důvodu, že na Slovensku neuznávají vícezápočty, tedy muselo dojít k postoupení pohledávky a následnému zápočtu. Společnost Delta nakupovala i postupovala pohledávky, ale také se dostávala do pozice dlužníka, když dostávala Oznámení o postoupení pohledávek. V současné

době se k postoupení pohledávek přistupuje méně a je využíváno např. zjišťovací postoupení pohledávek bance, má-li společnost dluhy vůči bance.

K vymáhání pohledávek v rámci **rozhodčího řízení** společnost přistupuje, neplní-li dlužník řádně a včas své závazky a je-li tak dohodnuto ve smlouvě.

Pro **upomínání** dlužníků je ve společnosti Delta nejvíce využíváno telefonické urgencye. První urgencye je provedena cca 30 dní po uplynutí lhůty splatnosti pohledávky, následně se vyčkává do konce lhůty, ve které dlužník přislíbil úhradu a není-li provedena, dochází k druhé telefonické urgenci. Pokud k úhradě ani poté nedojde, následuje e-mailová urgencye. Písemné, poštou zaslané, urgencye (upomínky) jsou používány jen v krajních případech. Další způsob urgencye plateb, která je společností využívána, je osobní návštěva zaměstnance společnosti u dlužníka, většinou v rámci řešení dalších obchodních záležitostí.

K **soudnímu řízení** z hlediska nesplacených pohledávek týkajících se hlavní činnosti společnosti Delta již minimálně od roku 2010 nedochází. Spory, které jsou s dlužníky vedeny, vyplývají z nájemních smluv, ve kterých vystupuje společnost Delta jako pronajímatel. Společnost pronajímá své nevyužívané budovy a do soudních sporů se dostává v případech, kdy nájemci neplatí nájem nebo za vodu, telefon apod. K **exekučnímu řízení** dochází nejvíce na základě výsledků řízení soudního, tedy vůči nájemcům.

Pro kontrolu dlužníků, se kterými bylo zahájeno **insolvenční řízení**, měla společnost Delta uzavřenou smlouvu se společností, která tyto služby poskytovala. Spolupráce probíhala prostřednictvím internetových stránek, jež jsou v současnosti dostupné na adrese www.obchodnirejstrik.cz a prostřednictvím kterých měla společnost Delta přehled o všech změnách týkajících se cca 540 nahlášených subjektů. Jakmile tedy společnost Delta získala informace o tom, že je hlídán dlužník v insolvenci, pracovníci správního úseku zaslali přihlášku pohledávek insolvenčnímu soudu. V současné době je ve společnosti Delta plánována změna informačního systému a z toho důvodu nebyla prodloužena spolupráce s touto společností poskytující dohled nad vybranými subjekty.

4.5 Opravné položky k pohledávkám

Ve společnosti Delta jsou vytvářeny zákonné i účetní opravné položky k pohledávkám. Tvorbou zákonných opravných položek je společností využívána možnost uplatnit je v daňovém základu jako uznatelný náklad a tvorba účetních opravných položek souvisí s věrným a poctivým obrazem předmětu účetnictví. Postup jejich tvorby je uveden

v Účetních pravidlech společnosti Delta, jež obsahuje jak vymezení zákonných opravných položek, tak také těch účetních.

Zákonné opravné položky jsou v této směrnici upraveny shodně se zákonem o rezervách, jinak by tomu s ohledem na jejich daňovou účinnost být ani nemohlo. **Účetní opravné položky** se dle směrnice tvoří na základě inventarizace k pochybným pohledávkám, u nichž je značné riziko, že nebudou dlužníkem uhrazeny. Tyto opravné položky se tvoří ke konci účetního období ve výši 100 % ke všem pohledávkám po lhůtě splatnosti více než 6 měsíců. Daňově neuznatelné opravné položky v jiné výši se tvoří pouze ve výjimečných a zdůvodnitelných případech, např. vyplývá-li to z návrhu auditora a jedná-li se o pohledávky vůči dceřiným společnostem.

4.6 Jednorázový odpis pohledávek

Stejně jako u opravných položek i v případě odpisu pohledávek využívá společnost Delta možnost zákonného i účetního odpisu, který je také vymezen v Účetních pravidlech společnosti. **Odpis pohledávek jako daňově uznatelný náklad** je tvořen podle zákona o daních z příjmů. **Daňově neúčinný odpis pohledávek** lze provést u těch pohledávek, u nichž je zřejmé, že náklady na jejich vymáhání přesáhnou jejich výtěžek, dlužník je dle sdělení policie nebo soudu neznámého pobytu, soudní řízení bylo zastaveno pro nedostatek důkazů, žaloba byla zamítnuta, pohledávka byla popřena insolvenčním správcem, věřitelem nebo dlužníkem, rozhodnutím soudu apod. Pravomoc k rozhodnutí o odpisu těchto pohledávek je určena platným podpisovým řádem společnosti, odpis pohledávek schvaluje představenstvo společnosti. Odepisují se také ty pohledávky, u kterých to doporučí auditor, aby nezkreslovaly výsledky společnosti. Všechny odepsané pohledávky společnost nadále sleduje v podrozvahové evidenci.

4.7 Analýza pohledávek po splatnosti v letech 2010 až 2012

V této části práce bude provedena analýza pohledávek po splatnosti ve společnosti Delta, a. s. za období 2010 až 2012, neboť právě k těmto rokům mohla společnost poskytnout srovnatelné údaje. Ve sledovaném období se společnost navíc nacházela v krizové situaci, ke které také přispěly akutní stavy pohledávek po splatnosti, až nakonec tato krize vyústila v roce 2013 ke změně vlastníka, viz kapitola 4.9.

Společnost Delta eviduje ve svém účetnictví krátkodobé pohledávky jak z obchodních vztahů, tak také pohledávky z titulu ovládající a řídící osoby, jelikož je mateřskou společností, dále také daňové pohledávky vůči státu, krátkodobé poskytnuté zálohy, dohadné účty aktivní

a jiné pohledávky. Analýza pohledávek však bude provedena pouze na pohledávkách z obchodních vztahů. Nejprve budou zkoumány pohledávky souhrnně za tuzemsko i zahraniční a poté bude provedena analýza pohledávek vůči zahraničním odběratelům, neboť společnost Delta působí aktivně i na zahraničním trhu. U pohledávek z obchodních vztahů je ve společnosti uplatňována běžná 30denní lhůta splatnosti.

Pohledávky z obchodních vztahů po splatnosti za rok 2010

Za rok 2010 vykázala společnost Delta pohledávky v celkové hodnotě 698 562 tis. Kč a po splatnosti jich bylo téměř 68 % z celkové sumy, čemuž odpovídá částka 473 114 tis. Kč. Největší podíl na hodnotě nesplacených pohledávek mají pohledávky, které jsou 30 dnů po lhůtě splatnosti a pohledávky nad 360 dnů po splatnosti; v prvním případě se jedná o hodnotu 148 051 tis. Kč (31,29 % z pohledávek po splatnosti) a v druhém případě jde o hodnotu 266 665 tis. Kč (56,36 % z pohledávek po splatnosti). Naopak nejnižší hodnota připadá na pohledávky po splatnosti do 360 dnů, tj. 6 029 tis. Kč, což představuje 1,27 % z nesplacených pohledávek. Podrobný přehled pohledávek po splatnosti je uveden v Tab. 4.1.

Tab. 4.1 – Stav pohledávek z obchodních vztahů k 31. 12. 2010

Splatnost pohledávek	Hodnota v tis. Kč	% z pohledávek po splatnosti	% z pohledávek celkem
Do splatnosti	225 448	-	32,27
Po splatnosti do 30 dnů	148 051	31,29	21,19
Po splatnosti do 60 dnů	28 104	5,94	4,02
Po splatnosti do 90 dnů	9 963	2,11	1,43
Po splatnosti do 180 dnů	14 302	3,02	2,05
Po splatnosti do 360 dnů	6 029	1,27	0,86
Po splatnosti nad 360 dnů	266 665	56,36	38,17
Pohledávky celkem	698 562	-	100
Celkem po splatnosti	473 114	100	67,73

Zdroj: Vlastní zpracování na základě poskytnutých dat společnosti Delta

Pohledávky z obchodních vztahů po splatnosti za rok 2011

V roce 2011 poklesla celková hodnota pohledávek o necelých 12 % na hodnotu 617 025 tis. Kč. Klesla také hodnota pohledávek po splatnosti na 340 496 tis. Kč, což představuje cca 55 % hodnoty celkových pohledávek. Největší hodnotu pohledávek po splatnosti zaujímají pohledávky nad 360 dnů po splatnosti s 262 222 tis. Kč, tj. 77 % z pohledávek po splatnosti. Oproti roku 2010 došlo k velkému snížení hodnoty pohledávek po splatnosti do 30 dnů o více než 100 000 tis. Kč, které ovšem nevedlo k výraznému zvýšení ostatních hodnot pohledávek po splatnosti a lze tedy předpokládat, že se společnost zaměřila na vyřešení nastalé situace buď úspěšným vymáháním nebo vytvořením opravných položek, resp. odpisu pohledávek. Přehled stavu pohledávek k 31. 12. 2011 je uveden v Tab. 4.2.

Tab. 4.2 – Stav pohledávek z obchodních vztahů k 31. 12. 2011

Splatnost pohledávek	Hodnota v tis. Kč	% z pohledávek po splatnosti	% z pohledávek celkem
Do splatnosti	276 529	-	44,82
Po splatnosti do 30 dnů	43 860	12,88	7,11
Po splatnosti do 60 dnů	16 672	4,90	2,70
Po splatnosti do 90 dnů	15 399	4,52	2,50
Po splatnosti do 180 dnů	599	0,18	0,10
Po splatnosti do 360 dnů	1 744	0,51	0,28
Po splatnosti nad 360 dnů	262 222	77,01	42,50
Pohledávky celkem	617 025	-	100
Celkem po splatnosti	340 496	100	55,18

Zdroj: Vlastní zpracování na základě poskytnutých dat společnosti Delta

Pohledávky z obchodních vztahů po splatnosti za rok 2012

K 31. prosinci 2012 lze pozorovat další pokles celkové hodnoty pohledávek o 30 mil. Kč, avšak tento pokles není již tak velký jako v předchozím roce a představuje 5% rozdíl oproti roku 2011. Naopak došlo k mírnému zvýšení celkové hodnoty pohledávek po splatnosti o necelé 3 % na 340 558 tis. Kč. Nadále zůstávají největší skupinou pohledávek po splatnosti ty, které společnost eviduje více než 360 dnů po jejich splatnosti, a to ve výši 261 455 tis. Kč, tj. 76,77 % z hodnoty pohledávek po splatnosti. Další údaje o pohledávkách po splatnosti jsou uvedeny v Tab. 4.3.

Tab. 4.3 – Stav pohledávek z obchodních vztahů k 31. 12. 2012

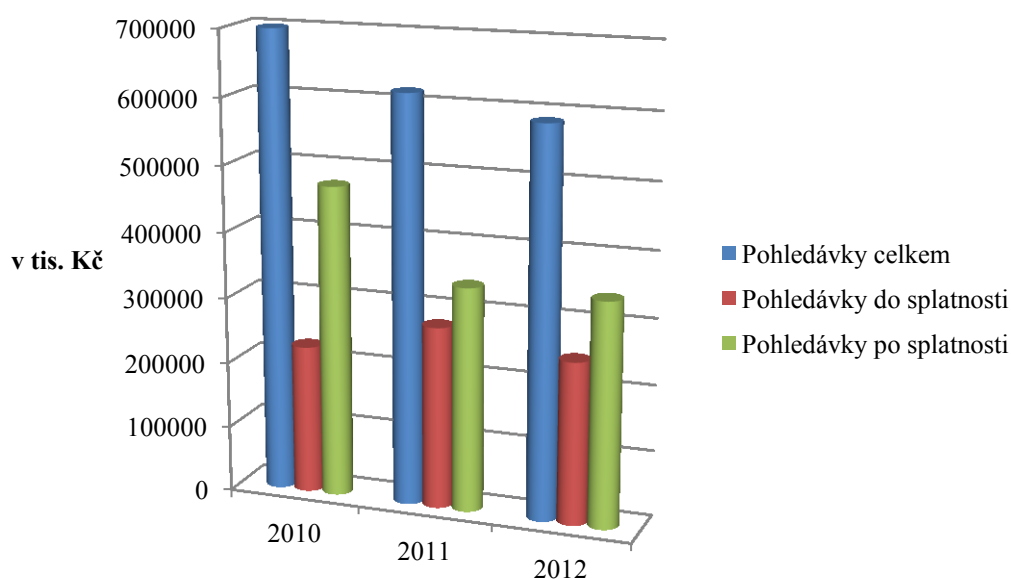
Splatnost pohledávek	Hodnota v tis. Kč	% z pohledávek po splatnosti	% z pohledávek celkem
Do splatnosti	246 407	-	41,98
Po splatnosti do 30 dnů	22 154	6,51	3,77
Po splatnosti do 60 dnů	10 337	3,04	1,76
Po splatnosti do 90 dnů	9 241	2,71	1,57
Po splatnosti do 180 dnů	17 180	5,04	2,93
Po splatnosti do 360 dnů	20 191	5,93	3,44
Po splatnosti nad 360 dnů	261 455	76,77	44,54
Pohledávky celkem	586 965	-	100
Celkem po splatnosti	340 558	100	58,02

Zdroj: Vlastní zpracování na základě poskytnutých dat společnosti Delta

Porovnání stavu pohledávek z obchodních vztahů v letech 2010 až 2012

V následujícím grafu 4.1 je znázorněn vývoj pohledávek ve společnosti Delta z hlediska jejich celkové hodnoty a podle toho, jak se na ní podílejí pohledávky do splatnosti a po lhůtě splatnosti. Největší hodnotu pohledávek vykazovala společnost v prvním sledovaném roce, kdy se jejich suma blížila 700 milionům korun. V roce 2010 měla společnost také nejvyšší hodnotu pohledávek po splatnosti a nejnižší hodnotu pohledávek ve lhůtě splatnosti. V následujících dvou letech 2011 a 2012 došlo k mírnému poklesu celkové hodnoty pohledávek, avšak oproti roku 2010 se zvýšila hodnota pohledávek do splatnosti, jež se v roce 2011 nejvíce přiblížila hodnotě pohledávek po splatnosti a činila téměř 45 % celkové hodnoty pohledávek. Z grafu také vyplývá, že stav pohledávek byl v letech 2011 a 2012 ve společnosti Delta vyrovnanější oproti prvnímu sledovanému roku.

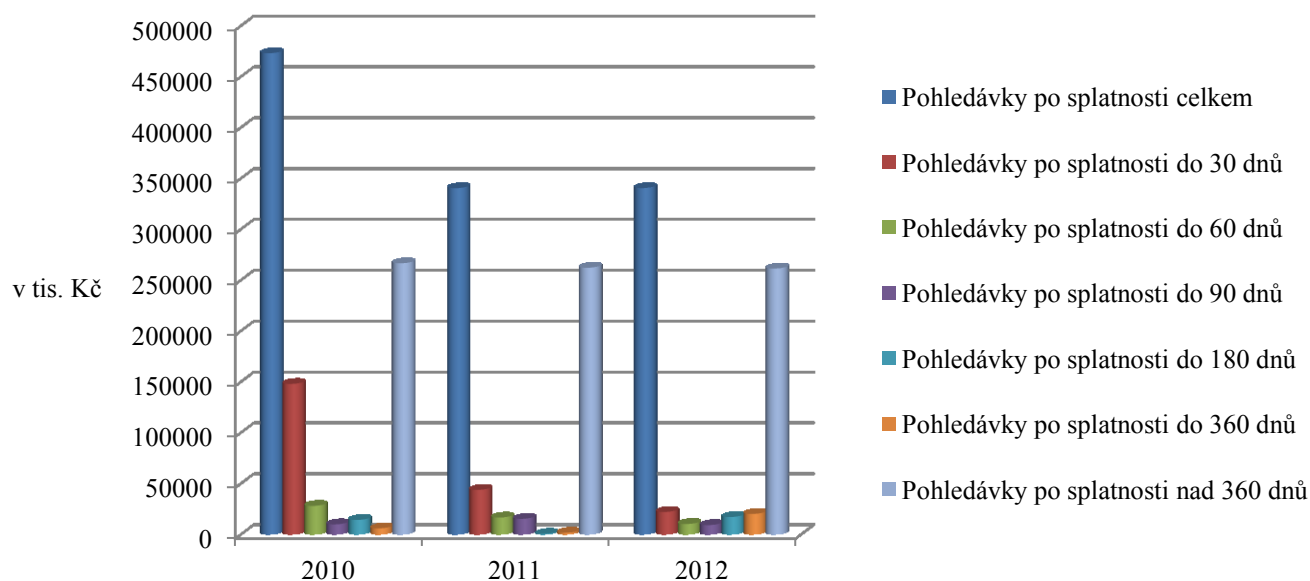
Graf 4.1 – Vývoj stavu pohledávek z obchodních vztahů v letech 2010 až 2012

Zdroj: Vlastní zpracování

Z dalšího grafu 4.2 je zřejmé, že ve všech sledovaných obdobích tvořily pohledávky po splatnosti nad 360 dnů přes polovinu celkové sumy pohledávek po splatnosti, což ve všech případech představovalo hodnotu vyšší než 250 milionů korun. Společnost Delta tedy musela čekat více než rok na úhradu pohledávek, což se také odrazilo na její finanční situaci a musela žádat o úvěry a půjčky, aby byla schopna financovat svůj provoz. Další výraznější položkou byla hodnota pohledávek do 30 dnů po splatnosti v roce 2010, v následujících letech již žádné další pohledávky po splatnosti nepřekročily hranici 50 milionů korun.

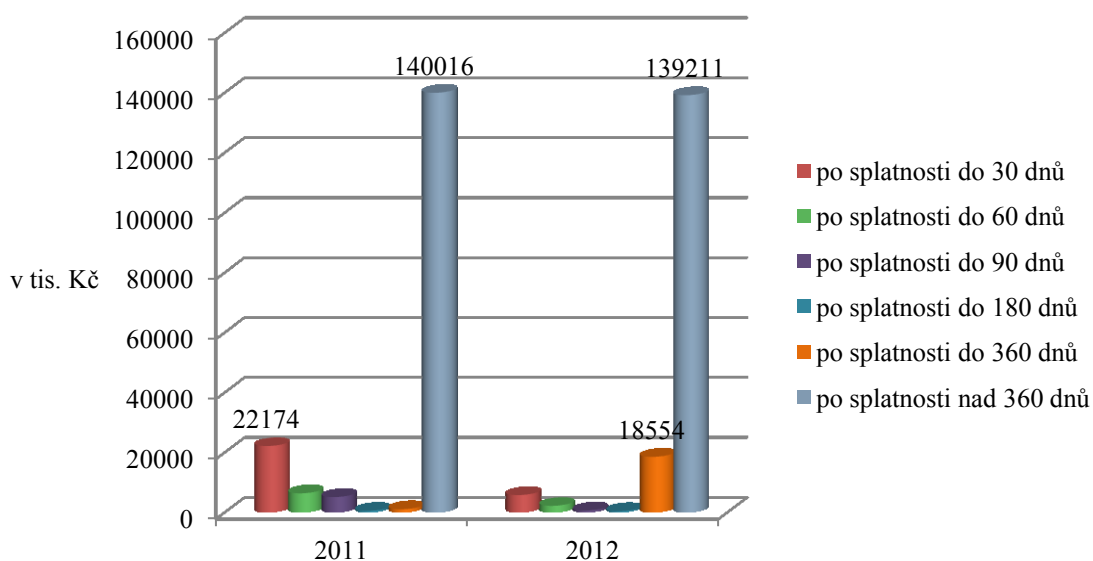
Graf 4.2 – Vývoj stavu pohledávek z obchodních vztahů v letech 2010 až 2012 v členění dle doby po splatnosti

Zdroj: Vlastní zpracování

Od roku 2011 začala společnost Delta pro účely auditu třídit své pohledávky po splatnosti na tuzemské a zahraniční. V grafu 4.3 jsou znázorněny objemy pohledávek po splatnosti za roky 2011 a 2012, podle délky uplynulé po splatnosti pohledávek. Z porovnání s předchozím grafem lze vyvodit, že zahraničními odběrateli nesplacené pohledávky se na celkovém objemu podílejí téměř polovinou své hodnoty. V roce 2011 byla hodnota pohledávek do 30 dnů po splatnosti 43 860 tis. Kč, z čehož 22 174 tis. Kč připadalo na pohledávky zahraniční (50,6 %). Obdobně tomu bylo u pohledávek po splatnosti více než 360 dnů, kdy se na jejich celkové hodnotě podílely tyto pohledávky 53,4 % v roce 2011 a 53,2 % v roce 2012. V roce 2012 tvořil objem zahraničních pohledávek po splatnosti do 360 dnů na celkové hodnotě za tyto pohledávky dokonce až 92 %. Podrobnější údaje jsou uvedeny v Příloze 2.

Graf 4.3 – Vývoj stavu pohledávek z obchodních vztahů v letech 2011 a 2012 – pohledávky za zahraničními subjekty

Zdroj: Vlastní zpracování

Z předchozích tabulek a grafů je zřejmé, že se společnost Delta každoročně potýká s velkým objemem nesplacených pohledávek, na jejichž úhradu musí čekat často i více než rok. V takto dlouhém období se pohledávky pro společnost stávají rizikovější vzhledem k pravděpodobnosti jejich úhrady a z tohoto důvodu tvoří společnost k těmto pohledávkám opravné položky. V případě tvorby zákonných opravných položek, si společnost může jejich hodnotu uplatnit jako daňově uznatelný náklad při výpočtu daňového základu.

Tab. 4.4 – Přehled opravných položek k pohledávkám z obchodních vztahů v letech 2010 až 2012

Opravné položky k pohledávkám (v tis. Kč)	2010	2011	2012
Zákonné opravné položky	3 441	18 477	18 633
Účetní opravné položky	269 161	246 951	265 156
Opravné položky celkem	272 602	265 428	283 789

Zdroj: Vlastní zpracování na základně poskytnutých dat společností Delta

Ve sledovaném období měly zákonné opravné položky pro společnost Delta větší význam až od roku 2011, kdy se jejich hodnota pohybovala okolo 19 milionů korun, viz Tab. 4.4. Několikanásobně vyšší částku představuje objem účetních opravných položek

k pohledávkám. Jejich tvorba, jak již bylo uvedeno výše, je ve společnosti prováděna u všech pohledávek po splatnosti déle než šesti měsíců a vychází, jak z určité nejistoty zaplacení, tak také z principu vedení účetnictví ve společnosti, jež musí poskytovat věrný a poctivý obraz skutečnosti, do kterého testování položek pohledávek na možné snížení hodnoty patří; nehledě na to, že jsou tyto položky kontrolovány auditorem.

4.8 Vyhodnocení výsledků analýzy pohledávek z obchodních vztahů

Z analýzy pohledávek z obchodních vztahů za sledované období 2010 až 2012 vyplývá, že se společnost Delta každoročně potýká s vysokým objemem nesplacených pohledávek. Příčin této skutečnosti může být několik, od špatné platební morálky odběratelů přes jejich platební neschopnost, resp. druhotnou platební neschopnost, po jejich platební nevůli, jenž může být spojena se záměrem získání bezplatného dodavatelského úvěru.

Průměrně se za sledované období celková hodnota pohledávek pohybovala okolo 634 milionů korun, z toho v průměru necelých 61 % hodnoty tvořily pohledávky po lhůtě splatnosti a 42 % hodnoty připadlo na pohledávky po splatnosti víc než 360 dnů, jejichž objem se sice postupně snižoval, ale v žádném ze zkoumaných let neklesl pod 260 milionů korun. Porovnáním objemu pohledávek po splatnosti v rámci jejich celkové hodnoty a hodnoty připadající na zahraniční odběratele za roky 2011 a 2012 bylo zjištěno, že se tito zahraniční klienti podílejí na vysoké hodnotě nesplacených pohledávek z 50 % a jejich platební morálka je obdobná té tuzemské.

K zabezpečení pohledávek využívá společnost Delta relativně velké množství zajišťovacích instrumentů od základního vymezení práv a povinností kupní smlouvou, přes zálohovou platbu, smluvní pokuty a úroky z prodlení, výhradu vlastnictví, až po bankovní záruky a dokumentární akreditivy. Ve společnosti je také využíváno pojištění pohledávek, jež se týká pohledávek za autorizovanými dealery, se kterými uzavírá dealerské smlouvy obsahující předchozí výčet zajišťovacích nástrojů. Společnost se tedy snaží své pohledávky zajistit dostupnými a pro ni výhodnými způsoby, ale i tak nedochází k úhradě všech pohledávek v jejich lhůtách splatnosti a v některých případech ani poté.

Pro společnost je totiž nejdůležitější zajištění pohledávek vázaných na hlavní výstupy produkce, čímž jsou nákladní vozidla. Výroba a následný prodej těchto vozidel, je od samého začátku kontraktu jištěn pomocí zálohových plateb, ať už jde o 10 % hodnoty vozidla před zadáním do výroby a 80 % hodnoty před převzetím hotového produktu nebo jinak určené výše záloh jako 10 % a 90 %, 30 % a 70 % apod. Prodej vozidel se uskutečňuje z převážné

části prostřednictvím dealerů a tyto obchody jsou zajištěny jak zálohovou platbou, tak také bankovními zárukami, dokumentárními akreditivy a jsou taky pojištěny pro případ nesplacení. Na hodnotě neuhrazených pohledávek se tedy podílí zbylá část zálohové platby, která se pohybuje okolo 10 %, avšak společnost některým svým vybraným a pravidelným odběratelům/dealerům umožňuje odložit splatnost i větší procentní části z celkové kupní ceny, což také navyšuje hodnotu evidovaných pohledávek. Mezi významné zákazníky společnosti Delta, kteří také využívají možnost odložené platby, patří státní organizace. Pro společnost se jedná o takové zakázky, na jejichž úhradu je ochotna počkat, neboť nehrozí jejich nesplacení, jde o tzv. jisté peníze. Lze však říci, že společnost Delta z pohledu úhrady pohledávek „doplácí“ na jedinečnost své produkce, jelikož je dodavatelem pro státní organizace, kterým poskytuje bezplatný dodavatelský úvěr a platby inkasuje až po lhůtě splatnosti. Uvedené důvody ovšem nejsou jediné, které se na vysoké hodnotě neuhrazených pohledávek podílejí, protože množství uskutečněných obchodů nebylo v minulosti nikdy tak velké, jako nyní – viz Příloha 3. Velmi významné je pro společnost Delta obchodování s náhradními díly, jejichž odbyt je pro společnost stejně zásadní jako prodej vozidel. Na náhradní díly připadá každoročně velký podíl uskutečněných obchodů, avšak jejich cena za kus většinou nedosahuje milionů, jako je tomu u cen vozidel, a nejsou tedy poskytovány oproti zálohové platbě. Tím, že jsou náhradní díly prodávány na splatnost, se zvyšuje riziko jejich neuhrazení v dané lhůtě. K prodeji náhradních dílů dochází pravidelněji, než je tomu u nákladních vozidel, a jejich objemy několikanásobně převyšují množství prodaných vozidel, čímž tedy zvyšují hodnoty nesplacených pohledávek. Bankovní zárukou nebo dokumentárním akreditivem jsou jistěny pohledávky především vůči zahraničním odběratelům, které přesahují hodnotu 1 milionu korun. V rámci snížení neuhrazených pohledávek z náhradních dílů by vedení společnosti mělo posoudit možnost snížení limitu a požadovat bankovní záruku nebo akreditiv i v případě nižších částek. Dalším řešením by mohlo být stanovení zálohové platby i u náhradních dílů, požadované u všech zákazníků, neboť bylo zjištěno, že tuzemští i zahraniční odběratelé se na výši pohledávek po splatnosti podílejí ve stejné míře. Poprvé v roce 2013 přistoupila společnost Delta také k využívání služeb faktoringové společnosti při zajištění svých pohledávek a v následujícím roce došlo k uzavření další smlouvy s druhou faktoringovou společností.

Z hlediska vymáhání pohledávek po splatnosti se společnost Delta snaží již několik let předcházet soudním řízením a vymáhání tedy probíhá pomocí dostupných mimosoudních prostředků. Jediná řízení, ke kterým společnost z pohledu pohledávek z obchodních vztahů

přistupuje je insolvenční řízení a ve výjimečných případech také rozhodčí řízení. Za vymáhání pohledávek, které se neřeší těmito řízeními, jsou odpovědní obchodníci, jež zakázku přijali a jsou tedy povinni urgovat a upozorňovat odběratele až do jejich zaplacení. Nelze-li některou z pohledávek vymoci, rozhoduje o ní představenstvo společnosti, které zvažuje, zda by vymáhání pohledávky soudní cestou přineslo požadovaný výtěžek nebo zda by bylo vynaložení nákladů na řízení neúměrné a pohledávka se tedy odepíše. Hodnota pohledávek po splatnosti je také každý rok snižována o opravné položky, ať už účetní nebo zákonné, čímž si společnost Delta částečně snižuje základ daně, který byl v roce zaúčtování pohledávky do výnosů o její hodnotu navýšen (v případě zákonných opravných položek).

4.9 Změny ve společnosti v roce 2013

V březnu roku 2013 došlo ve společnosti Delta ke změně vlastníka, z důvodu vyplývajícího také z analýzy pohledávek, kterým byla velmi špatná platební morálka společnosti. Společnost Delta tedy byla dražbou převedena do vlastnictví nového, finančně silnějšího partnera. V souladu s ustanovením § 338z odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, „na vydražitele, do jehož majetku přešel vydražený závod, přechází

- a) majetek, který slouží k provozování závodu nebo vzhledem ke své povaze má tomuto účelu sloužit;
- b) práva vyplývající z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví týkající se podnikatelské činnosti vydraženého závodu, ledaže by to odporovalo smlouvě o poskytnutí těchto práv nebo jejich povaze;
- c) práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů zaměstnanců působících ve vydraženém závodě;
- d) dluhy náležející k vydraženému závodě, které nebyly uspokojeny při rozvrhu, včetně jejich zajištění.“

Akciová společnost, jež se stala novým vlastníkem, byla založena právě za účelem vydražení společnosti Delta a přešly na ni tedy veškeré práva a povinnosti ke společnosti Delta náležející. Nová společnost vstupuje do aktuálních dodavatelsko-odběratelských vztahů namísto společnosti Delta, a. s., aniž by kromě změny subjektu z Delta, a. s. na novou akciovou společnost byly tyto vztahy jakkoliv měněny. Závazky a pohledávky se tedy nemění ani co do důvodu vzniku, ani co do jejich obsahu a výše, a jak tedy vyplývá z výše uvedeného ustanovení občanského soudního řádu, tak pohledávky i závazky přecházejí na nového

vlastníka. Z důvodu přechodu všech práv a povinností na novou společnost v nezměněné formě, je v textu diplomové práce nadále označována společnost Delta, a. s. jako Delta, a. s., i když došlo ke změně vlastníka.

Dále budou uvedeny důvody, proč nebyly výsledky společnosti Delta za rok 2013 zahrnuty do analyzovaného období.

Tím, že došlo ke změně vlastníka v průběhu roku 2013, bylo ve společnosti Delta změněno účetní období z kalendářního roku na hospodářský. Tento hospodářský rok navíc trval 21 měsíců, od 15. 3. 2013 do 30. 11. 2014, takže by se dosažené hodnoty nedaly porovnat s předchozími běžnými kalendářními roky. Navíc společnost Delta nemá za hospodářský rok 2013/2014 k dispozici účetní výkazy – nejsou ještě sestaveny, natož ověřeny auditorem a společnost tedy nezveřejňuje údaje, týkající se tohoto období. Následující účetní období je tvořeno již klasicky dle zákona o účetnictví dvanácti nepřetržitě po sobě jdoucími měsíci, a to od 1. 12. 2014 do 30. 11. 2015.

5. Závěr

Tato práce je zaměřena na problematiku pohledávek z obchodních vztahů, jelikož jsou tyto pohledávky důležitou součástí podnikatelského procesu, každý podnikatelský subjekt by jim měl věnovat náležitou pozornost od jejich vzniku až po jejich zánik, resp. úhradu. Existence pohledávek totiž ovlivňuje finanční situaci podniku a je tedy potřeba je patřičně řídit – vybudovat kvalitní proces pro řízení pohledávek, neboť čím více pohledávek podnik vykazuje, tím více finančních prostředků v nich má vázáno a je tak závislý na rozhodnutí odběratele, kdy pohledávku uhradí. K tomu, aby si dodavatelé zabezpečili inkasa pohledávek ideálně v řádné výši a včas, mohou využít širokou škálu zajišťovacích nástrojů. V některých případech však ani použité zajištění nezaručí splacení pohledávek a dodavatel je po uplynutí jejich lhůty splatnosti nucen přistoupit k vymáhání.

V teoretické části práce byly charakterizovány pohledávky a uvedeny způsoby jejich zajištění. Výčet zajišťovacích nástrojů není úplný a jsou uvedeny jen ty nástroje, které jsou používány ve vybrané společnosti; i tak jich je však dostatek. Následně jsou uvedeny způsoby vymáhání pohledávek po splatnosti, jež jsou rozděleny na mimosoudní a soudní. Teoretická část práce obsahuje právní, účetní a daňové aspekty týkající se pohledávek.

Hlavní bod práce tvoří praktická část, ve které byly uvedeny informace o vybrané společnosti, jež byla pro zachování anonymity označována pod fiktivním názvem Delta, a. s. Uvedené informace se týkaly nejprve vymezení chodu ve společnosti z pohledu účetnictví a odpovědnosti za účetní případy, tedy za vznik pohledávek a dále pak jejich řízení v rámci kreditního rizika. Poté byly uvedeny způsoby zajištění a vymáhání pohledávek, ovšem již dle jejich praktického využití ve společnosti Delta. Následně byla provedena analýza pohledávek z obchodních vztahů po splatnosti za období let 2010 až 2012 a celkové vyhodnocení situace ve společnosti.

Analýzou pohledávek bylo zjištěno, že společnost Delta ve všech sledovaných obdobích vykazovala velké objemy pohledávek po splatnosti. Tyto pohledávky po splatnosti tvořily vždy více než polovinu celkové hodnoty pohledávek z obchodních vztahů a společnost tedy neinkasovala podstatnou část peněžních prostředků za svou produkci, což ji přivedlo do velmi špatné finanční situace. Toto náročné období nebyla společnost Delta schopna překonat sama a v roce 2013 musela být vydražena. Novým vlastníkem společnosti je subjekt, který vznikl právě za účelem dražby a přešel na něj veškerý majetek a závazky náležející

k vydražené společnosti Delta. Společnost tedy nadále působí ve svém předmětu podnikání, došlo pouze ke změně subjektu.

S příchodem nového vlastníka došlo ve společnosti Delta k přijetí přísných **opatření** v rámci řízení pohledávek, neboť bylo nutné zamezit růstu jejich už tak alarmující výše.

Opatření se týkala především zajišťovacích nástrojů, ke kterým byl přidán faktoring, a na které se začal klást daleko větší důraz při jejich uplatňování. Nejvíce je v současnosti vyžadována platba předem – zálohová platba, která společnosti přináší až 90 % prodejní ceny ještě před předáním produktu. V minulosti byl sice prodej také uskutečňován na základě záloh, ale vedení společnosti je striktně nevyžadovalo. Obdobná situace byla i v případě smluvních pokut, smluvních úroků z prodlení nebo výhrady vlastnického práva. Ovšem i za současného vedení nemusí být smluvní pokuty a úroky z prodlení uplatněny, pokud se jedná o stálého a solidního obchodního partnera a schválí-li tento postup představenstvo společnosti.

Další důležité opatření vyplývá také ze směrnice pro řízení kreditního rizika (viz kapitola 4.2) a týká se důkladného ověřování obchodních partnerů, před prvním prodejem i následně v průběhu dalších obchodních transakcí.

Z výše uvedeného je zřejmé, že na nového vlastníka přešel i značný objem pohledávek po lhůtě splatnosti a tuto situaci bylo potřeba řešit. Velké množství těchto pohledávek bylo po schválení představenstvem společnosti účetně odepsáno; převážně se jednalo o pohledávky, ke kterým byly v minulosti vytvořeny vysoké opravné položky a o ty pohledávky, jejichž úhradu již vedení společnosti nepředpokládá. Celkově byl odpis v řádu sta milionů korun a odepsané pohledávky jsou i nadále sledovány v podrozvahové evidenci. Mezi pohledávky, které odepsány nebyly, patří např. pohledávky za subjekty, jež měly v minulosti postavení dceřiných společností, a společnost se ještě musí rozhodnout, jak s nimi naloží; jednou z možností je jejich kapitalizace, tedy převedení takovéto pohledávky na vlastnický podíl ve společnosti Delta.

Cílem diplomové práce bylo charakterizovat pohledávky z obchodních vztahů, specifikovat způsoby zajištění pohledávek, které se v praxi nejvíce využívají a také způsoby vymáhání těch pohledávek, jež jsou po splatnosti; to vše z pohledu právního, účetního a daňového. Dále pak analyzovat pohledávky po splatnosti ve vybrané společnosti a vyhodnotit zjištěnou situaci. Dle výše uvedeného lze tedy konstatovat, že cíl práce byl naplněn.

Tato práce může být využita jako reálný pohled na to, jak podstatné je pro podniky důsledné řízení pohledávek, jejichž existence by v žádném případě neměla být podceňována. Nejsou-li prováděné obchody s odběrateli dostatečně kontrolovány, mohou vyvolat neúměrný nárůst pohledávek po splatnosti, což má poté za následek zhoršení finanční situace podniku, jež může podnik dovést až ke konkursu. V podnikatelském prostředí je tedy při řízení pohledávek vhodné využívat všechny dostupné legální prostředky k jejich ošetření a dbát na jejich dodržování.

Seznam použité literatury

Odborné knihy:

1. BAŘINOVÁ, Dagmar a Iveta VOZŇÁKOVÁ. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 135 s. ISBN 978-80-247-1816-3
2. DRBOHLAV, Josef a Tomáš POHL. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu*. 3.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. 241 s. ISBN 978-80-7357-599-1
3. OBCZAK.CZ. *Nový občanský zákoník pro podnikání: [aktuální znění nového kodexu s vysvětlivkami novinek významných v praxi pro podnikatele a management (závazkové právo, pravidla v e-shopech, vlastnická a věcná práva)]*. Bratislava: DonauMedia, 2014. 286 s. ISBN 978-80-89364-58-9
4. PILÁTOVÁ, Jana a Jaroslav RICHTER. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi: praktická řešení a vzory, daňová a účetní problematika, vybraná související ustanovení*. 2. vyd. Olomouc: ANAG, 2011. 119 s. ISBN 978-80-7263-678-5
5. SMEJKAL, Vladimír a Karel RAIS. *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. 4. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. 483 s. ISBN 978-80-247-4644-9
6. TINTĚRA, Tomáš. *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*. Praha: Leges, 2013. 198 s. ISBN 978-80-87576-75-5
7. VAIGERT, Dalibor a kol. *Pohledávky: právní příručka věřitele*. Brno: Computer press, 2006. 272 s. ISBN 80-251-0881-3
8. VOZŇÁKOVÁ, Iveta. *Efektivní řízení pohledávek*. Praha: Grada Publishing, 2004. 122 s. ISBN 80-247-0770-5

Elektronické dokumenty a ostatní:

9. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. *Audit účetní závěrky* [online]. [6. 11. 2014]. Dostupné z: <http://ekonomicke.avcr.cz/ucetnictvi-zalozka/ucetnictvi/audit-ucetni-zaverky.html>
10. ASOCIACE INKASNÍCH AGENTUR. *Pro věřitele* [online]. [27. 9. 2011]. Dostupné z: <http://www.aiacz.cz/casto-kladene-dotazy/pro-veritele/>
11. BĚHOUNEK, Pavel. *Nový občanský zákoník a jeho dopad do systému soukromého práva* [online]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/prehltub.asp?cd=666&typ=c>
12. BEZPLATNÁ PRÁVNÍ PORADNA. *Náležitosti kupní smlouvy podle zákona* [online]. [13. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/smlouvy-listiny-nalezitosti-obsah/600-nalezitosti-kupni-smlouvy-podle-zakona.html>
13. DOLEČEK, Marek. *Pohledávky* [online]. [1. 1. 2014], [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/pohledavky-ppbi-51112.html#!>

14. FETTER, Richard W. *Co přinesou povinné předžalobní upomínky?* [online]. [4. 10. 2012], [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/co-prinesou-povinne-predzalobni-upominky/>
15. FETTER, Richard W. *Úroky z prodlení nově od 1. 1. 2014* [online]. [5. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/uroky-z-prodleni-nove-od-1-1-2014-92935.html>
16. GALVAS, Miroslav. *Postoupení pohledávky dle nového občanského zákoníku* [online]. [11. 6. 2014]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/postoupeni-pohledavky-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-94500.html>
17. GÜRLICH, Richard. *Nový občanský zákoník: Zánik závazků – započtení, prominutí dluhu, odstupné* [online]. [27. 9. 2013]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/podnikani/261253-novy-obcansky-zakonik-zanik-zavazku-zapocteni-prominuti-dluhu-odstupne>
18. GÜRLICH, Richard. *Seriál BN - Nový občanský zákoník přináší revoluční změny - 10. díl* [online]. [22. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.buildingnews.cz/legislativa/serial-bn---novy-obcansky-zakonik-prinasi-revolucni-zmeny---10-dil.html>
19. INSOLVENČNÍ ZÁKON. *Insolvenční návrh* [online]. [2015]. Dostupné z: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/obecne-informace/veritel/insolvenzni-navrh.html>
20. INSOLVENČNÍ ZÁKON. *Konkurs* [online]. [2015]. Dostupné z: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/obecne-informace/konkurs.html>
21. INSOLVENČNÍ ZÁKON. *Oddlužení* [online]. [2015]. Dostupné z: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/obecne-informace/oddluzeni.html>
22. INSOLVENČNÍ ZÁKON. *Pohledávky a jejich přihlášení* [online]. [2015]. Dostupné z: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/obecne-informace/veritel/pohledavky-a-jejich-prihlaseni-.html>
23. INSOLVENČNÍ ZÁKON. *Postavení věřitelů a věřitelské orgány* [online]. [2015]. Dostupné z: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/obecne-informace/veritel/postaveni-veritelu-a-veritelske-organy.html>
24. INSOLVENČNÍ ZÁKON. *Reorganizace* [online]. [2015]. Dostupné z: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/obecne-informace/reorganizace.html>
25. INSOLVENČNÍ ZÁKON. *Zahájení insolvenčního řízení* [online]. [2015]. Dostupné z: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/obecne-informace/veritel/zahajeni-insolvenčního-řízení.html>
26. IVANOVÁ, Veronika a Petr NOVÁK. *Notářské zápisy s doložkou přímé vykonatelnosti: moderní trend vymáhání pohledávek* [online]. [7. 1. 2013]. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/legislativa/notarske-zapisy-s-dolozkou-prime-vykonatelnosti-moderni-trend-vymahani-pohledavek-2125>

27. LUKÁŠOVÁ, Miriam. *Jak na postoupení pohledávek. Tady je podrobný účetní návod* [online]. [4. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/jak-na-postoupeni-pohledavek-tady-je-podrobny-ucetni-navod>
28. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Bankovní záruka* [online]. MMR ČR [1. 4. 2011]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Verejne-drazby-a-realitni-cinnost/Informace-pro-drazebniky/Prakticke-informace-k-provadeni-verejnych-drazeb/Bankovni-zaruka>
29. NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK. *Zajištění a utvrzení dluhu* [online]. MS ČR [2013 - 2015]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/smluvni-pravo/konkretni-zmeny-v-obecne-casti/zajisteni-a-utvrzeni-dluhu/>
30. PATERMANOVÁ, Lenka. *Promlčení. Srovnání právní úpravy dle NOZ, SOZ a OBCHZ* [online]. [9. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.hblaw.eu/cz/aktuality/52-promlцени-srovnani-pravni-upravy-dle-noz-soz-a-obchz.html>
31. ROZHODČÍ SOUD. *Rozhodčí doložka* [online]. [2015]. Dostupné z: <http://www.soud.cz/rozhodci-dolozka>
32. SOULEK, Vladimír. *Odborník radí na téma: Pojištění pohledávek* [online]. [29. 11. 2009], [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.ipodnikatel.cz/Pohledavky/odbornik-radi-na-tema-pojisteni-pohledavek.html>
33. VESELÝ, Jan. *Výhrada vlastnického práva* [online]. [2013]. Dostupné z: <http://www.ppak.cz/novinky/vyhrada-vlastnickeho-prava/>
34. VINTER, Jan. *Dokumentární akreditiv hladce a obrace* [online]. [24. 11. 2010]. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financni-sluzby/dokumentarni-akreditiv-hladce-a-obrace-615>

Právní předpisy:

35. České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášky č. 500/2002 Sb.
36. Nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku a kterým se stanoví minimální výše nákladů spojených s uplatňováním pohledávky
37. Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví
38. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (platný od 1. 1. 2014)
39. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
40. Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
41. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

- 42. Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
- 43. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 44. Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- 45. Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
- 46. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- 47. Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů

Seznam zkratk

ČNB	Česká národní banka
ČÚS	České účetní standardy pro podnikatele
D	strana DAL
FO	fyzická osoba
MD	strana MÁ DÁTI
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – platný od 1. 1. 2014
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
PO	právnícká osoba
Společnost Delta	společnost Delta, a. s.
ZDP	zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
ZoR	zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů
ZoÚ	zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 24. 4. 2015

Monika Pšenicová

Bc. Monika Pšenicová

Seznam příloh

1. Formulář New Business Relation pro zachycení nového dodavatele nebo odběratele
2. Přehled pohledávek z obchodních vztahů po splatnosti v roce 2011 a 2012 – pohledávky za zahraničními odběrateli
3. Počet prodaných vozidel v roce 2014 – členění dle země odběratele